

Ann Jorunn Szontheimer

Skolen og problematisk skolefravær

En studie om hvordan skolen skal jobbe i forhold til elever som utvikler et problematisk skolefravær.

Masteroppgave i skoleutvikling og utdanningsledelse

Veileder: Kåre Hauge

Juni 2022

Ann Jorunn Szontheimer

Skolen og problematisk skolefravær

En studie om hvordan skolen skal jobbe i forhold til elever som utvikler et problematisk skolefravær.

Masteroppgave i skoleutvikling og utdanningsledelse

Veileder: Kåre Hauge

Juni 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne oppgaven handler om skolefraværsproblematikken. En bør begynne med å se på hva forårsaker skolefravær, hvilke tegn skal en se etter, hvordan kan de forebygges og hvilke tiltak kan skolen gjøre underveis i prosessen. Hva skal skolen gjøre når problematikken har blitt alvorlig og hvordan kan hjelpeapparatet hjelpe. Det meldes om økning av skolefravær, der eleven blir delvis eller helt borte fra skolen og undervisningen. Dette påvirker både eleven, foreldre og skolen. Oppgaven er skrevet med en kvalitativ tilnærming, der det er brukt intervju for å komme tett på noen som jobber med skolefraværsproblematikken og med tilrettelegging. Resultatene av intervjuene pluss teorien, oppgaven har tatt for seg, har gitt et bilde av hvordan dette er rundt om i skole Norge og hvordan tiltak og tilrettelegging kan hjelpe disse elevene.

Det kan være mange grunner til skolefraværet. Det kan være elevens individuelle årsaker som er grunnen. Dette kan være at eleven er introvert, har lav selvtillit, sliter med atferd, er emosjonell sårbar, har overdreven frykt, har angst, fobier, har en depresjon eller en diagnose. Årsakene kan være knyttet til hjemmet eller foreldrene. Det kan være fattigdom, foreldre med psykiske eller fysiske lidelser eller foreldremotiverte årsaker. På skolen kan det være mange årsaker som kan bidra til at elever sliter med skolefravær. Det kan ha med lærer eller medelever å gjøre, det kan være ensomhet, mobbing, faglige vansker eller vansker med overganger. Det kan også være opprettholdende faktorer som er årsaken til skolefravær. Hjelpeapparatet kan også bidra inn i utfordringen med skolefravær. For å hjelpe disse elevene må en jobbe forebyggende med årsakene, og en må tilrettelegge og sette inn tiltak underveis i periodene eleven sliter med skolefravær. Noen tiltak kan en gjøre mens eleven er på skolen for å hindre at fraværet blir større og noen tiltak må gjøres når eleven ikke lenger kommer på skolen. Tiltak en kan sette inn kan være å øke skolens kunnskap og kompetanse om temaet, en bør kartlegge hver enkelt elev for å finne tiltak som hjelper den enkelte. Her er det viktig at eleven blir hørt og selv kan være med i planleggingen. Skolen bør føre fravær og følge med om det blir for stort og om det finnes noen mønstre på fraværet. Tiltak som gir eleven forutsigbarhet og trygghet er viktig. Lærer-elev relasjon og elev-elev- relasjoner er også viktig å tenke på i tilretteleggingen. En må også vite litt om angst for å kunne tilrettelegge for elever med de utfordringene. Funnene på studien danner et godt bilde av hvordan det faktisk kan være på skoler som jobber systematisk og målrettet, og hvor godt noe kan fungere. Sett i sammenheng med hva som skjer på mange skoler, så er det en del jobb som må til før alle skolene får en god kunnskap og kompetanse om skolefraværsproblematikken, slik at de kan begynne på en tydeligere prosess for å stoppe eller avverge skolefravær. Mange skoler har litt å lære om forebygging og tilrettelegging av disse elevene.

Abstract

This task is about the problem of school absence. It should start by looking at what causes school absence, what signs should we look for, how can they prevent it and what measures can the school take during the process. What should the school do when the problem has become serious and how can the support system help. There are reports of an increase in school absence, where the pupil is partially or completely absent from school. This affects the pupil, parents and the school. The thesis is written with a qualitative approach, where interviews have been used to get close to someone working on the school absence problem and with facilitation. The results of the interviews plus the theory, have provided a picture of how this is in Norwegian schools and how measures and adaptations can help these students.

There can be many reasons for the school absence. It may be the individual causes of the student that are the reason. This may be that the student is introverted, has low self-esteem, struggles with behavior, is emotionally vulnerable, has excessive fear, has anxiety, phobias, has a depression or a diagnosis. The reasons may be related to the home or parents. It can be poverty, parents with mental or physical disorders or parental-motivated causes. At school, there can be many reasons that can contribute to students struggling with school absence. It may have to do with the teacher or fellow pupils, it can be loneliness, bullying, professional difficulties or difficulties with transitions. There may also be sustaining factors that are the cause of school absence. The support system can also contribute to the challenge of school absence. To help these students, we must work preventively on the causes, and we must facilitate and implement measures during the periods when the student struggling with school absence. Some measures can be taken while the student is at school to prevent the absence from getting bigger and some measures must be taken when the student no longer attends school. Measures we can implement may be to increase the school's knowledge and competence on the topic, we should map each student to find measures that help the individual. Here it is important that the student is heard and can participate in the planning. The school should keep an absence and monitor whether it becomes too large and whether there is any pattern of absence. Measures that give the student predictability and security are important. Teacher-student and student-student relationships are also important to consider in the adaptation. We must also know a little about anxiety in order to facilitate for students with those challenges. The findings of the study provide a good picture of how it can actually be in schools that work systematically and purposefully, and how well something can work. In the context of what is happening in many schools, there are some jobs that are needed before all schools gain a good knowledge and expertise about the problem of school absence, so that they can begin a clearer process to stop or avert school absence. Many schools have some learning about the prevention and facilitation of these students.

Forord

Etter å ha vært lærer i snart 20 år, så er det mange utfordringer en har støtt på og som en har måttet løse underveis. Det med skolefravær har vært en utfordring flere ganger i dette løpet. I løpet av alle disse årene har jeg aldri fått noen opplæring eller kursing innen fraværproblematikken. Skolen har heldigvis blitt mer bevisst dette, de siste årene og det begynner å skje noe. Når jeg fikk problematikken på nært hold så måtte jeg bare lære meg noe om dette, siden jeg ikke kunne så mye fra før. Mange timer, uker og måneder senere så sitter jeg nå med en god del kunnskap om temaet. Kildene til kunnskapen har vært elever og foreldre, bøker, artikler, kurs, skolevegringskonferanser, mange forskjellige nettsider, podcaster, webinar, spørreundersøkelser, intervju og erfaringer fra andre. Har i den siste tiden måtte bruke kunnskapen jeg har opparbeidet, og det er stor forskjell på tryggheten med å gå i gang et arbeid rundt dette nå, enn bare for 1 år siden.

Takk til Ida, Harald og Silje for at de stilte opp til intervju og delte hvordan deres skoler jobber. Det er spennende å høre hvordan en kan jobbe med god tilrettelegging og gode løsninger, og hvor forskjellig en kan løse utfordringene.

Takk til veilederen min Kåre Hauge for god veiledning underveis. I det største kaoset, hjalp du meg til å sette ting i riktig sammenheng og rekkefølge. Kollegaene og ledelsen min på jobb fortjener også en takk. Ledelsen for å støtte meg i arbeidet og som en samarbeidspartner om temaet i virkeligheten verden, og kollegaene mine, Janita, Stig, Tore Jarl, Cidalia og Anya, for å orke å høre på mine frustrasjoner, gode ideer, og for å gi støttende og gode råd.

Til slutt går det en takk til mine barn, Petter, Henrik og Erlend, og min svigerdatter Karoline. Dere har måttet leve med meg i prosessen, selv om dere ikke alle lenger bor hjemme. Har vært godt å få luftet noen frustrasjoner og spørsmål underveis. Takk for deres støtte og utholdenhet, takk for diskusjoner, oppmuntringer og samtaler, og for at dere har lyttet.

Innholdsliste

Sammendrag	s. V
Abstract	s. VI
Forord	s. VII
Innholdsliste	s. VIII
Kapittel 1: Innledning	s. 1
1.1 Tema, motivasjon og problemstilling.....	s. 1
1.2 Mål, tilnærminger og teori.....	s. 2
1.3 Tematikk og avgrensing.....	s. 3
1.4 Oppbyggingen av oppgaven.....	s. 4
Kapittel 2: Tidligere forskning om skolefravær	s. 5
2.1 Spørreundersøkelse av foreldre.....	s. 5
2.2 Intervju av lærere.....	s. 5
Kapittel 3: Teori	s. 7
3.1 Begrepsavklaring.....	s. 7
3.2 Årsaker.....	s. 8
3.2.1 Elevenes individuelle årsaker.....	s. 8
3.2.2 Årsaker knyttet til hjemmet og/ eller foreldrene.....	s. 9
3.2.3. Skolerelaterte årsaker.....	s. 9
3.2.4 Diagnoser som årsak.....	s.10
3.2.5 Opprettholdende faktorer.....	s. 11
3.3 Tiltak.....	s. 11
3.3.1 Tiltak skolen kan gjøre.....	s. 11
3.3.2 Tiltak ved tegn til angst.....	s. 14
3.3.3 Skole-hjem samarbeid.....	s. 15
3.4 Følger av problematisk skolefravær.....	s. 16
3.5 Samarbeid med hjelpeapparatene.....	s. 16
3.6 Handlingsplan, prosedyrer og lovverket.....	s. 17
Kapittel 4: Metode	s. 18
4.1 Forskningsdesign.....	s. 18
4.2 Innsamling av data.....	s. 19
4.2.1 Intervjuobjektene.....	s. 19

4.2.2 Intervjuguiden og intervju.....	s. 20
4.3 Analyse og tolkningsprosessen.....	s. 20
4.3.1 Analyse og tolkning av intervju.....	s. 21
4.3.2 Analyse og tolkning av teori.....	s. 22
4.4 Etske betraktninger.....	s. 22
4.5 Kvalitet, pålitelighet (reliabilitet) og gyldighet (validitet).....	s. 23
4.6 Svakheter ved studien.....	s. 24
Kapittel 5: Studiens funn.....	s. 26
5.1 Hovedgrunn og bakgrunn for å jobbe med dette temaet.....	s. 26
5.2 Hvordan arbeider skolen med temaene skolefravær og tilrettelegging?.....	s. 27
5.3 Resultater av å jobbe slik.....	s. 28
5.4 Hvem har ansvaret for oppfølgingen av disse elevene?.....	s. 29
5.5 Opplæring av de ansatte.....	s. 30
Kapittel 6: Drøfting.....	s. 31
6.1 Forebygging.....	s. 32
6.1.1 Planarbeid.....	s. 31
6.1.2 Kartlegging.....	s. 32
6.2 Tilrettelegging.....	s. 33
6.2.1 Tidlig tilrettelegging.....	s. 33
6.2.2 Fraværsteam og skolens ressurser.....	s. 34
6.2.3 Alternativ skole.....	s. 34
6.3 Problematisk skolefravær.....	s. 35
6.3.1 Skole-hjem samarbeid.....	s. 35
6.3.2 Tilbakeføring til skolen.....	s. 37
6.3.3 Oppfølging av eleven som er hjemme.....	s. 38
6.3.4 Kos eller alvor hjemme i skoletiden?.....	s. 39
Kapittel 7: Avslutning.....	s. 41
Litteraturliste.....	s. 42
Vedlegg 1: Informasjonskriv	
Vedlegg 2: Intervjuguide	
Vedlegg 3: Eksempel på ukeplan	

1. Innledning

Dagens skole byr på en del utfordringer, både for elever, lærere og ledelse. En del utfordringer kan en mye om, mens noen utfordringer trenger en å lære mer om. Mange av disse har kommet mer frem i lyset de siste årene. Om det er fordi det var mindre utfordringer før, eller om det bare ikke var oppdaget eller om det er noe som har endret seg, er jo et stort spørsmål i seg selv. Mange flere barn får en diagnose nå enn før, hvorfor det er slik kan en jo undre seg over. Det er blant annet flere som får en autismespekter-diagnose nå enn det var tidligere. Grunnen til det, er at en mest sannsynlig har bedre kunnskap om hva som er normal utvikling, og en høyere kompetanse på å gjenkjenne utviklingsavvik. I tillegg så har fagfolk fått en høyere kompetanse innen feltet (Helsenorge, 2020). Flere elever sliter på skolen, av forskjellige grunner, og problematisk skolefravær har også økt (Havik, 2018). Hovedfokuset i denne masteroppgaven vil derfor handle om problematiske skolefravær i retning skolevegring, med lite fokus på skolefravær i forhold til skulk. Det er også viktig at skoler og lærere tilegner seg kunnskap og kompetanse om disse elevene, siden tallet på elever som ikke kommer seg på skolen øker.

1.1 Tema, motivasjon og problemstilling.

Problematiske skolefravær er en utfordring. Mange kan for lite om dette når problemet dukker opp, og siden de ikke har den kunnskapen som trengs tar det litt tid før en finner ut hva en skal gjøre og får tatt tak i problemet. Mange skoler har en handlingsplan ved fravær, men der kan det stå det lite om hvilke signaler lærere og andre ansatte skal se etter, hvilke tiltak skal settes inn tidlig, hva kan skolen gjøre, hvilke tilrettelegginger kan hver lærer gjøre osv. Havik (2018) sier at blir problemet stort, så kan det være veldig vanskelig for både elever, foreldre og skolen å finne måter å få eleven tilbake på skolen. Det vil da bli en mye lengre prosess enn om en tok tak tidligere.

Forskning og erfaring kan tyde på at det totale skolefraværet ofte er en foreløpig slutt på en lang prosess, der den unge over tid har vist ulike tegn på at oppmøte på skolen er vanskelig. Ofte har det likevel ikke blitt satt i gang tiltak eller intervensjoner som har endret på dette, og resultatet er at de «plutselig» er helt borte fra skolen (Havik & Ingul, 2022).

Foreningen Voksne for barn i Norge mente at i 2010 var det er ca 10 000 elever som til enhver tid hadde en eller annen form for skolenekting (Holden og Sällman, 2010). I 2018 laget Utdanning en egen kartlegging av fraværet. De hentet inn tall fra 32 kommuner. Resultatet viste at ca 22 000 elever har et betydningsfullt skolefravær (Sonja Holterman, 2018). Disse tallene forteller at det er en økning på skolefraværet. I en annen studie fra 7 norske kommuner rapporterer 3,6 % av elevene på 6.-10. trinn at fraværet er relatert til skolevegring og at skolefraværet består i hovedsak av diffuse grunner som hodepine, kvalme, vondt i magen, trøtthet eller uopplagthet (Havik mfl, 2015a). Det finnes forskjellige grunner til hvorfor elever får et problematisk fravær. Det kan være skulk eller skolevegring. Det kan være fordi elever misliker skolearbeidet, elever som har det kjedelig på skolen, elever som er lite interessert eller motivert, har atferdsproblemer, har antisosiale egenskaper, er utagerende, har lærevansker, emosjonelle vansker, kan ha angst i en eller annen form eller de kan også være i autismespekteret. I tillegg kan fraværet være foreldremotivert. Det kan altså ha mange årsaker.

Det er viktig å se på hvilke former en har for problematiske skolefravær og finne de forskjellige årsakene. Siden jeg selv jobber i skolen, så jeg har møtt denne utfordringen

noen ganger. Ønsker derfor å tilegne meg kunnskap om hvilke gode tilnærminger skolen og lærerne kan gjøre for å være bedre forberedt når slike utfordringen dukker opp. Få en oversikt over hvordan en best kan oppdage, forebygge, legge til rette og også få elevene tilbake på skolen om fraværet har blitt veldig problematisk. Jeg ønsker at alle elever skal ha det bra på skolen og må derfor tilegne meg mye kunnskap om tilpasninger som må gjøres for den enkelte elev, for å få det til. Om en elev ikke kommer seg tilbake på skolen kan det medføre mye ekstra for den eleven i fremtiden. Om elevene ikke er på skolen mister de en god del opplæring som vil gjøre det vanskelig å komme seg gjennom videregående skole, det kan føre til at de har en del hull i kunnskapen og det kan igjen føre til vansker med å få seg en jobb. Ved stort fravær mister mange også kontakten med venner, og sammen med at de mangler en del kunnskap de andre elevene har fått, kan det gjøre det vanskelig å passe inn. Dette kan bli en vond sirkel der en til slutt kan bli avhengig av trygd for å greie seg (Havik, 2018).

Min problemstilling er derfor:

Hva kan skoler gjøre for å forebygge og tilrettelegge for elever med et problematiske skolefravær, og hva kan skoler gjøre om problemet har blitt alvorlig?

1.2 Mål, tilnærminger og teori

Målet er å finne gode løsninger på hva en skal gjøre underveis i prosessen for elever som er i faresonen, eller som har tegn på skolevegring, og hva skolen kan gjøre fra begynnelse til slutt. Det hadde også vært fint med ei verktøykasse med ideer en kan prøve ut i de forskjellige stadiene. Ingen elever er like, så en må mest sannsynlig gjøre ting forskjellige. Håpet er å finne noen punkt som kan være like for mange, slik at det blir lettere å finne gode tilnærminger neste gang en står ovenfor det samme. Hvordan oppdage elever i faresonen, hvilke tiltak blir lagt til rette for disse elevene, hvilke andretjenesteinstanser blir koblet inn, hvilke tiltak blir lagt inn underveis og hva gjør en om eleven ikke lenger greier å komme seg på skolen? For jeg tror det er en sammenheng mellom hvor tidlig en ser problemet og så ha en plan for veien videre, til et resultat en ønsker.

Det er skoler rundt omkring i landet som jobber godt innen dette feltet, men mange mangler kunnskap og kompetanse på dette, det kommer frem i mye av litteraturen og av egne erfaringer. Hadde en funnet gode tilnærminger på dette, slik at mange av elevene som ender opp med problematisk skolefravær kunne ha vært hjulpet før det ble et alvorlig fravær, så kunne det ha bidratt til å gi eleven et lettere liv videre. Det hadde vært bra for alle involverte, både eleven, foreldre og skole. Mener derfor at det viktigste er at alle får en opplæring innen dette, så håpet er at alle etter hvert vil se nødvendigheten av at lærere, assistenter og ledelse på skolene rundt om i landet får en kompetanse til å hjelpe, før det blir et enda større problem. De må selvfølgelig også få en kunnskap om hva en skal gjøre om det har blitt et alvorlig skolefravær, for den prosessen vil ta lengre tid. Om skolens ansatte har en opplæring innen dette, så er det også lettere å være åpne for foreldre som forteller om et begynnende problem. De ansatte kan da være gode støttespillere og få en god skole-hjem relasjon gjennom prosessen.

For å finne svar på spørsmålene mine, ønsker jeg å bruke en kvalitativ metode, der jeg bruker intervju. Jeg ønsket å intervju noen fra et par skoler som har et godt opplegg på dette med skolefravær. Hvordan de har lagt det opp og hva er prosessen. Grunnen til at

jeg ville bruke metoden intervju var for da kom jeg tettere på noen som har erfaringer med fenomenet skolefravær, og som opplever det på nært hold. Da kunne jeg også stille spørsmål om det var noe jeg lurte på underveis. Jeg valgte personer som jobber med dette på helt forskjellige måter, for å se at en kan gjøre ting på flere måter. Jeg har også lest mye teori om emnet skolefravær og skolevegring. Det er skrevet en del de siste årene, og det er flere spørreundersøkelser og intervju som er gjennomført, i tillegg til at det er mange som har skrevet artikler og innlegg om dette. Hovedkildene mine er boken Skolefravær av Trude Havik (2018) og boken Skolenekting av Bjørge Holden og Ivar Sällman (2010) i tillegg til hva Statped.no skriver om skolevegring og elever med autismspekterforstyrrelser. Har i tillegg brukt mye annen teori fra forskjellige nettsteder og nettbibliotek. Det har blitt noen åpenbaringer underveis i prosessen, og så viser også spørreundersøkelser og intervju en annen side av dette, som får en til å tenke. De siste årene har fokuset blitt mer på hvordan eleven og foreldrene selv opplever dette. Det henger ikke alltid sammen med det skolen mener.

1.3 Tematikk og avgrensning.

Emil vil ikke stå opp. Han har vondt i magen. Mor eller far, lar han være hjemme fra skolen, eller prøver å finne ut grunnen. Emil har vondt i magen flere ganger i løpet av året. Skolen begynner etter hvert å spørre om hvorfor han ikke er på skolen. Svarene er ikke helt tydelige, han sier han har vondt eller de får litt antydning til hva som er vanskelig. For eksempel så er det vanskelig å sitte langt fra døra, det er bestemte personer det er vanskelig å sitte sammen med, han liker ikke den trange garderoben. Dette prøver de å legge til rette for. Etter hvert begynner han å bli borte på begynnelsen av skoleåret, etter helger og etter ferier. Det blir stadig vanskeligere for Emil å gå på skolen. Til slutt greier han ikke å gå i det hele tatt og alt er bare vanskelig. (egen fiktiv case, 2022)

Dette kunne vært tatt fra nesten hvilken som helst skole. De dukker opp med jevne mellomrom. Som regel er det mange variabler i disse historiene. For eksempel så kan foreldrene fra første vondt i magen, ta en skikkelig prat med han og prøve å finne ut om det er noe spesielt som utløste det. De kan tidlig ta kontakt med skolen og det kan jobbes med å tilrettelegge fra alle hold fra start. Noen sliter med lærevansker og motivasjon til skole, noen er engstelige og er på skolen, mens noen begynner i det små med diffuse plager som vondt i magen. Eleven kan også ha en form for angst. Eleven finner unnskyldninger til å ikke gå på skolen, foreldrene har forskjellige syn på hvor mye en elev skal presses til å gå på skolen, noen foreldre tar kontakt med skolen og legger frem problemet, noen foreldre finner unnskyldninger på at dette er normalt og gir ikke skolen beskjed om at barnet sliter. Det finnes voksne på skolen som ikke tar bekymringene på alvor, eller vet hvordan en skal håndtere det, og det finnes lærere som tar dette på alvor og jobber med å finne ut av det. I slike saker kan skolen skyldes på foreldrene eller foreldrene skyldes på skolen. Noen lærere er flink til å finne ut hva eleven trenger og kan lage alternativ oppgaver eller tilrettelegginger, noen vet ikke hva som skal til. Det er lærere som involverer ledelsen tidlig i prosessen og noen som skal orden selv. Foreldrene kan etter hvert begynne å slite med å få barnet på skolen og fraværet øker. Skolen på sin side må ta tak i det de kan gjøre. Det er av og til vanskelig å vite hva en skal gjøre, om en aldri har vært borte i dette før, eller at en ikke har noen form for opplæring innen feltet. Skolen bør ta tak i dette tidlig og ha en plan for arbeidet. Dette krever også at alle på skolen har en opplæring og en felles forståelse og en felles tilnærming på hvordan løse dette.

Det finnes mange ting en kan ta tak i innen feltet problematisk skolefravær. Oppgaven min vil ta for seg mange av sidene. Både barnet og eventuelle grunner, litt om fravær forårsaket av foreldre og skolens side. Hovedfokuset vil være på hva skolen skal gjøre i samarbeid med foreldre og barn. Denne oppgaven vil sette søkelys på skolefraværet som skyldes skolevegringsproblematikken og ikke på skulkrelaterte grunner. I begreps avklaringen vil jeg likevel si noe om skulk, men hovedfokuset blir på elevene som sliter med å komme seg på skolen av ulike grunner og hvordan vi som skole kan hjelpe dem.

1.4 Oppbyggingen av oppgaven:

Denne studien er delt inn i 6 kapitler. I kapittel 2 skrives det litt om annen forskning av skolefravær. Blant dem er det en spørreundersøkelse om hvordan foresatte mener møtet med skolen og hjelpeapparatene er og en intervjustudie av hvordan læreres mener skolen møter elever som strever med skolevegring.

Kapittel 3 handler om studiens teoretiske grunnlag. Det begynner med å forklare noen begrep. Så kommer det som handler om årsaker og utløsende faktorer til skolefravær. Dette er viktig å vite noe om, for å kunne forebygge best mulig. Etter det kommer tiltak ved skolefravær som er viktige faktorer i arbeidet med problematikken. Til slutt i kapitlet skrives det litt om konsekvenser av skolefravær, om samarbeidet med hjelpeapparatene og om handlingsplaner, prosedyrer og lovverket.

I kapittel 4 blir den metodiske tilnærmingen presentert. Metodekapitlet starter med å beskrive den kvalitative tilnærmingen og videre på forskningsprosessen med intervju og litteraturstudie. Her skrives det om veien i studien. Fra intervjuguiden til ferdige intervju. Videre blir det fokus på analyse og tolkning etterfulgt av kvalitet, reliabilitet og validitet på studien. Sist i kapitlet forteller jeg om svakheter ved studien.

Studiens analyse av intervjuene blir presentert i kapittel 5. Dette kapitlet ble analysert ut fra fem kategorier. *Hovedgrunn og bakgrunn for å jobbe med dette temaet, hvordan arbeidet skolen med temaene skolefravær og tilrettelegging? Resultatene av å jobbe slik, hvem har ansvaret for oppfølgingen av disse elevene og opplæring av de ansatte.*

I kapittel 6 blir studiens funn og teorier tolket og drøftet med bakgrunn i problemstillingen. Dette blir gjort i tre fokusområder. *Forebygging, tilrettelegging og problematisk skolefravær.*

2. Tidligere forskning av skolefravær.

Formålet med oppgaven var å finne svaret på problemstillingen min. For å finne den måtte jeg fordype meg i teori som allerede er skrevet. Jeg ønsket å ha fokus på litteratur som var fra 2010 og til nå, helst på norsk, men med innslag av tidligere forskning også. Valgte derfor ut boka Skolefravær av Trude Havik, (2018) og Skolenekting av Holden og Sællman, (2010) som hovedbøker, med innslag fra annen teori. Annen teori ble hentet fra artikler, udir, helsedirektoratet, regjeringen, statped, utdanningsforskning mfl. En god del av litteraturen fant jeg i bøker og artikler på Oria.no på Universitetsbiblioteket på NTNU. Når jeg var inne og leste om noe et sted, ble jeg lenket til et annet sted, så jeg har hele tiden kommet over nye ting i løpet av hele prosessen. Det er ikke gjort mye forskning på tall av skolefravær, men flere har funnet interessene for temaet, så en finner likevel en del info om temaet på forskjellige nettforum, i bøker og i artikler. Flere og flere skoler oppdager at det er viktig å lære mer om dette siden problematikken øker. Det har vært mye interessant lesing og det har også vært tekster som har gitt meg en a-ha-opplevelse, om ting jeg ikke visste. Noen artikler viser også hvor stor konflikt det kan være mellom foreldre og skolen. Jeg har fått noen opplysninger fra forskning som jeg i utgangspunktet ikke hadde sett for meg. I tillegg til dette har jeg deltatt på kurs, webinar, hørt på podkaster og deltatt på skolevegringskonferansen.

2.1 Spørreundersøkelse om hvordan opplever foresatte til elever som strever med skolevegring møtet med skole og hjelpeapparat

Amundsen og Møller (2021), tok i november 2019 kontakt med Facebook-gruppa for foresatte til barn og ungdom som vegret seg for å gå på skolen. For disse barna har skolevegringen hatt en varighet på mer enn 1 år. De fikk tillatelse til å gjøre en spørreundersøkelse, som ble gjennomført i mars 2020. 256 foresatte svarte på undersøkelsen. Av disse elevene var 10 % tilbake i skolen, 32 % var delvis tilbake, mens 58 % var fortsatt ikke tilbake i skolen. Ut fra spørsmålene kommer det frem at de ulike hjelpetjenestene (PPT, BUP, skolehelsetjenesten og Statped) i seg selv, ikke har så stor betydning for om elever med skolevegringsproblematikken kommer tilbake til skolen eller ikke. Funnene i denne studien viser at der skolevegringen har pågått over lang tid og elevene har fått hjelp fra forskjellige hjelpeapparat, så er det likevel få som har kommet tilbake til skolen. De foresatte opplever at de ikke får god nok informasjon fra skolen, noe som bør føre til at dette tas tak i. En bør gå gjennom skolens rutiner i forhold til oppfølging av elever som sliter med skolevegring. Andre funn viser at samarbeidet mellom skole og hjem ikke blir godt nok ivarettatt. For engstelige elever er dette samarbeidet veldig viktig. Det er også viktig for å få satt i gang tiltak tidlig, så det ikke låser seg helt. Funnene viser at mange foreldre er misfornøyde med tilbudet og hjelpen barnet deres har fått. Det kan ha sammenheng med at skolene har for lite kunnskap om skolevegring og også i hjelpeapparatet rundt (Amundsen og Møller, 2021).

2.2 Intervju av lærer om hvordan de opplever at skolen møter elever som strever med skolevegring.

Amundsen, Herrebrøden, Mjøberg og Rosenborg (2021) intervjuet lærere fra barne- og ungdomstrinnet høsten 2019. Skoler fra seks fylker i Norge, fordelt på 24 forskjellige skoler og 40 lærere var med. Alle lærerne som var med, hadde erfaring med skolevegring. De hadde samtykke fra skolens rektorer. Flere av de som ble intervjuet, ønsket å delta på dette for å bidra til at flere fikk større kunnskap om skolevegrings-

spørsmålet. De visste hva studien skulle brukes til. Utfra foreldrenes syn på samarbeidet med skolen, ønsket de å finne ut hva lærerne selv mener og opplever at skolen forholder seg til barn og unge som er engstelige for å gå på skolen. Alle de som ble intervjuet svarte nei på spørsmålet om de kunne nok om skolevegringsproblematikken. Oppsummeringen av intervjuene viser at det ofte blir dårlig samarbeid med foreldrene til elever med skolevegring, når foreldrene klager på skolemiljø eller undervisning som en årsak. Det tankevekkende er at lærerne samtidig innrømmer at de har for liten kunnskap om skolevegring.

Lærerne som ble intervjuet var klar over viktigheten med å sette inn tiltak tidlig. Jo tidligere, jo bedre, for å unngå at problemene blir enda større. De mener at det må settes inn ekstra ressurser tidligst mulig, for å sette inn tiltak. Tiltakene må tilpasses den enkelte elev, siden det er forskjell på elevene. For å finne gode tiltak må en samarbeide med elev og foreldre for å finne dem. Lærerne mener det er vanskelig å gjennomføre i forhold til arbeidssituasjonen deres. Det er vanskelig å gjennomføre slike ting uten ekstra ressurser eller personer som kan gjøre den delen av jobben. Flere påpeker at skolen ikke alltid er inkluderende og trygg, men viser likevel til at da er det noe galt med eleven eller hjemmet. Dette underbygger det foreldrene sier om at skolen legger skylden på hjemmet istedenfor å se på hva som kan være feil i skolen (Amundsen, 2019). At skulk og skolevegring ikke blir avskilt, viser at lærerne oftere får foreldrene til å presse barna sine til å gå på skolen. Press kan gjøre ting enda vanskeligere for barnet. Ved at skolen og foreldrene ikke samarbeider kan det føre til at barnet blir enda mer utrygt. Både lærerne og foreldre opplever ofte at elevene med skolevegringsproblematikken blir kasteballer i systemet (Amundsen 2019). Dette er svært negativt for elevene som blir kastet rundt. Det kan føre til lavere selvtillit, mindre tro på egne evner og ressurser, og på lang sikt til dårligere psykisk helse, frafall fra videregående opplæring og dårligere livsmestring som voksen (Amundsen mfl, 2021).

3. Teori

Studiens teoretiske grunnlag blir gjort rede for i dette kapittelet. Først kommer en del begreps avklaringer før teorien tar for seg årsaker til skolefravær. Det er viktig å vite årsakene til skolefravær, for det er der en må tilrettelegge og forebygge bedre. Videre vil det foreligge en del tiltak en kan gjøre når skoleproblematikken er et faktum. Hva kan skolen gjøre, foreldrene og hva kan skole og hjem gjøre sammen i tillegg til hva en skal gjøre om angst er årsaken. Til slutt i kapittelet kommer det litt om følger av skolefravær, samarbeid med hjelpeapparatet, og litt om handlingsplan, prosedyrer og lovverket.

3.1 Begreps avklaring

Problematisk skolefravær er når: **A:** fraværet er på mer enn 25 % i løpet av 2 uker. **B:** Eleven har store problemer med å være på skolen i løpet av en 2 ukers tid, og som kan føre til problemer med daglige rutiner. **C:** Eleven i løpet av 15 uker, har minst 10 fraværsdager (Havik, 2018). Skolefravær kan være både dokumentert og udokumentert, gyldig eller ugyldig. Det kan være langvarig, alvorlig eller bekymringsfullt. Det finnes mange ord som beskriver skolefravær. Det kan være dropout, frafall, bortvalg, skolevegring, skulk, skolenekting, skoleangst og flere andre ord. Ellers finnes det også fravær som skyldes foreldrene, der foreldre har egne behov og grunner til fraværet (Havik, T, 2018). Definisjon av skolenekting er at den er elevmotivert og fraværet har ingen gyldig grunn. Det regnes også som skolenekting om en elev er på skolen, men uten å være til stede i undervisningen, skulker eller det er gjentatte dager der eleven kommer for sent til skolen (Holden og Sällmann, 2010).

Skulk. Elever som skulker skolen, er ofte elever som ikke liker skolearbeidet eller som sliter med det. De kan ofte kjede seg på skolen, være lite interessert eller motivert til skolearbeid og lekser. Disse elevene har mindre dårlig samvittighet, bryr seg mindre om hva voksne sier og trosser dem gjerne. De kan også ha antisosiale egenskaper, slite med atferdsforstyrrelser og kan være mer utagerende og tøffe. Disse elevene er ikke engstelige for å gå på skolen, men trekkes heller mot å gjøre andre mer spennende aktiviteter utenfor skolen (Thambirajah mfl. 2008). Elever som skulker gjør det uten at skolen eller foreldre vet om det. Foreldrene vet ofte ikke at elevene ikke er på skolen eller hvor de er. Disse elevene finner på unnskyldninger for å skjule fraværet (Havik, 2018).

Skolevegring. Elever med skolevegring er interessert i skolearbeid og vil gå på skolen, men greier det ikke. Her vet foreldrene hvor elevene er, men jobben med å få elevene på skolen kan være utfordrende. Disse elevene er oftere introverte og stille, men er flinke på skolen og pliktoppfyllende. De har sjeldnere atferdsvansker og det er vanskeligere å oppdage disse. Elever med skolevegring kan føle et stort ubehag og en motvilje mot å gå på skolen. De kan slite med forskjellige utfordringer som angst, fysiologiske symptomer eller være sensitive emosjonell (Thamnirajah mfl., 2008). Skolevegrere kan ofte klage på diffuse ubehag i kroppen, som hodepine, kvalme eller vondt i magen. Disse tegnene kommer ofte på kvelden eller tidlig på morgenen, før skolen. Dette kan være det begynnende tegnet på at eleven sliter med å gå på skolen. Det kan være noe eleven gruer seg til på skolen, som en lærer, et fag, en fremføring, en aktivitet, sosialt, mobbing eller noe annet som foregår på skolen. Skolevegringene kan starte med en enkelt hendelse på skolen, til at de vegrer seg mer for skolen i sin helhet, uten at det trenger å være helt klart hva som er grunnen til fraværet (Havik mfl, 2015a).

Skolenektingsatferd. Den kan være veldig forskjellig fra individ til individ. Det kan være generell angst eller sosial angst, depresjon, tilbaketrekning, frykt, trøtthet eller klager over diffuse plager. Magevondt, hodepine, kvalme og skjelvinger er eksempler på det (Kearney og Albano, 2000, sitert i Holden og Sållman, 2010). I tillegg kommer atferden som en ser best. Sinneutbrudd og gråt, skriking, og den motoriske uroen. Det kan også være trusler og utskjelling, fysiske angrep, protester og ulydighet (Holden og Sållman, 2010).

3.2 Årsaker

For å forebygge skolefravær må en vite hvilken årsaker som fører til fraværet og jobbe med dem.

Skoler og PPT rapporterer om økt skolefravær..... Grunnene til fravær er svært ofte komplekse. Når problemet varer over tid, øker kompleksiteten, og et stort antall fagpersoner blir til slutt involvert. Det fordrer et godt samarbeid mellom skole og hjem og alle de involverte fagpersonene. Skolefravær er utfordrende for alle som er involvert, elevene selv, foreldre, lærere og andre ansatte ved skolen og fagfolk i støtteapparatet (Havik, 2018. s.13).

Jo Magne Ingul er psykologi spesialist. Han sier at skolevegringsproblematikken er sammensatt og at det er mange forskjellige grunner til at elever blir borte fra skolen. Det kan derfor ha mange årsaker, og gjerne være en kombinasjon av flere årsaker. Noen av årsakene er knyttet til barnet, noen til foreldre, noen til skolen og noen til elevens miljø. Det kan være engstelse hos barnet selv, eller være knyttet til foreldrenes psykiske helse eller familiekonflikter. Det kan være et dårlig klassemiljø på skolen, dårlig relasjon mellom barnet og læreren eller det kan handle om elevens miljø og forholdet sitt til venner (Sundquist, 2020).

Meld. St 6 (2019-2020) *Tett på-tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*, sier at ikke alle elever får den hjelpen de trenger. Hjelpen kommer for sent og elevene møtes med lave forventninger. Det vil si at mange elever ikke blir sett eller forstått og får dermed en dårligere opplæring siden de ikke får et tilrettelagt tilbud. Disse elevene har ikke en trygg hverdag og de føler seg ikke verdifulle. Nordahl-rapporten viser til at mange unge ikke får den hjelpen og tilretteleggingen de trenger og i tillegg så får de voksne uten relevant kompetanse, som skal hjelpe dem. Mange elever har for høyt fravær i grunnskolen, noen utvikler også skolevegring, noe som ofte fortsetter i videregående opplæring. Dette kan få store konsekvenser for disse elevene. Årsakene kan deles inn i to kategorier. 1. Eleven unngår det som er ubehagelig (steder, situasjoner, sosiale situasjoner og evaluering) 2. Eleven gjør noe attraktivt isteden. (være med omsorgspersoner, aktiviteter) (Holden og Sållman, 2010). Grunnene til at elever ikke er på skolen kan være mange. For å gi eleven den hjelpen og forståelsen den trenger, er det viktig å finne årsaken til at eleven ikke er på skolen (Havik, 2018).

3.2.1 Elevenes individuelle årsaker

Årsakene kan ligge hos selve eleven. Eleven kan være introvert, ha lav selvtillit, ha atferds hemning, emosjonell sårbarhet, overdreven frykt, inneha ulike typer angst, stemningslidelser, sosial fobi, depresjon, andre emosjonelle plager (Egger mfl, 2003), diagnoser, faglige utfordringer, angst, psykosomatiske smerter, kjønnsforskjeller og det kan være risikoutsatte barn (Havik, 2018). En årsak kan være at eleven sliter med noe, som elevene ikke forteller om. Dette kan gi endringer i oppførsel. Disse hendelsene kan være indikatorer på det: Eleven er mindre med på ting, mer passiv eller utagerende enn tidligere, mer ukonsentrert og kan virke mer trøtt og sliten enn normalt. Elevene kan

slite med å sove, ha mer tics enn før, reagerer med sinne, gråt eller klaging på ting elevene egentlig liker. Humørforandringer, atferdsendringer, endret matlyst og i hygiene kan også være tegn på begynnende skoleangst. I tillegg så kan endret interesse for ting, rigiditet, diffuse plager, unngåelse av situasjoner, aktiviteter, fag eller andre mennesker, nekter eller stikker av fra situasjoner være andre tegn (spiss.no, 2021).

3.2.2 Årsaker knyttet til hjemmet og/ eller foreldrene

Noen årsaker kan være knyttet til elevens familie. Forskning sier at bla fattigdom og foreldre med psykiske lidelser kan være noen av årsakene (Utdanningsdirektoratet, 2020). Andre årsaker kan være foreldremotivert fravær. Noen ganger er det foreldrene som er årsaken til at barnet ikke kommer på skolen. De kan slite med fysisk eller psykisk sykdom og kan derfor trenge hjelp til praktiske ting eller til å passe yngre søsken. Det kan være misbruk i en eller annen form eller det gir foreldrene trygghet om barnet er hjemme. Foreldrene kan ha et rusproblem som gjør at de trenger hjelp til daglige gjøremål. Noen ganger kan det være for å skjule spor etter mishandling (Reid, 2014, sitert i Havik, 2018). Det kan også være grunner, som at foreldrene er kritiske til skole eller utdanning, frykten for at forhold på skolen kan skade barnet, religiøse grunner eller det kan ha med barnefordelingssaker å gjøre. Hjemmeundervisning kan også bli gitt fordi foreldrene er kritiske til læreren og undervisningen de får på skolen. Noen foreldre har gitt opp kampen om å få barnet på skolen og lar da barnet få være hjemme. En regner også fravær som kommer fra reiser i skoletiden som foreldremotivert fravær (Holden og Sällman, 2010).

3.2.3 Skolerelaterte årsaker.

Utrykt læringsmiljø med mobbing, vold, bråk og uro, en hard og lite fleksibel håndtering av atferd, lite støttende læringsmiljø, mangel på orden, ro, struktur og organisering. Det kan være svake elev-lærer relasjoner, uforutsigbarhet, lite støtte fra lærer eller dårlig relasjon mellom lærer-foreldre. Dette kan være årsak til at elever får skolefravær (Havik, 2018 s. 76-77).

Læreres fravær kan påvirke elever som sliter (Kearney, 2016). Det blir lite uforutsigbart og vikarlærere trenger ikke å være innerforstått i hvordan en skal forholde seg til enkelte elever, noe som skaper usikkerhet hos elevene som sliter. Lærere som kommer for sent til timene kan også være en stressfaktor for disse elevene (Havik mfl, 2014). Mange elever trenger alenetid, og det må ikke forveksles med ensomhet. Så finnes det elever som også er ensomme. Disse elevene har ikke venner, men har et stort ønske om å få det. Da kan det i tillegg føles som en sosial fiasko og de mangler sosial tilhørighet (de Jong Gierveld, van Tilburg & Dykstra, 2006, sitert av Havik, 2018). Slik ensomhet og utenforskap kan også føre til stress, noe som igjen kan føre til at de ikke ønsker å gå på skolen, på fritidsaktiviteter eller andre sosiale møteplasser (Havik, 2018). En annen årsak til å ikke komme på skolen, kan være mobbing. Tidlig kartlegging av skolefravær er derfor viktig, for å finne ut om det kan være mobbing, trusler eller utestenging (Kearney & Haight, 2011, sitert i Havik, 2018). Ved negative relasjoner kan alt være utrygt. Elever kan utsettes for krenkelser og mobbing og det kan utvikle seg til psykiske vansker, elevene sliter med å ta imot læring og utviklingen blir negativ (Utdanningsdirektoratet, *mobbing*, 2016).

Det er et nasjonalt mål at samfunnet skal ha en nullvisjon om og nulltoleranse for krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering. Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for et godt psykososialt miljø, hvor hver enkelt elev kan oppleve trygghet og sosial tilhørighet (§ 9a-3) (Helsedirektoratet, skole og utdanning, 2021).

Elever kan også ha skolefravær pga faglige vansker. Å ikke forstå og føle nederlag i det faglig kan gjøre at en elever blir hjemme. I tillegg kan mye testing og konkurranser utløse fravær (Brand & O`Conner, 2004). En årsak som kan være utslagsgivende er vansker med overganger. Når en elev skal gå fra barnehage til skolen, fra småskole til mellomtrinn, til ungdomsskole og videregående kan det være vanskelig for mange, og en kan utvikle skolevegring (Baker & Bishop, 2015). I disse overgangene øker gjerne de faglige kravene, de får nye og kanskje flere lærere å forholde seg til, i tillegg til mye annen som er nytt kan det føre til mye utrygghet, stress og lite forutsigbarhet. Skolefravær kan ofte starte her, eller forverre seg ved slike overganger (Kearney & Albano, 2004, sitert i Havik, 2018). Det er også mange andre overganger i en elevs skolehverdag som kan føre til fravær. Fra friminutt til time, fra et fag til et annet, nye aktiviteter, nye rom, lærerbytte og kanskje vikar mm. (Kearney mfl, 2004, sitert i Havik, 2018). Alle disse overgangene kan føre til utrygghet og stress. I tillegg så er det elever innen autismespekteret som synes overganger er vanskelige (statped.no).

3.2.4 Diagnoser som årsak.

Flere med forskjellige diagnoser kan ha skolenekting, men alle med skolenekting har ikke en diagnose. Skolenekting kan være ett av flere tegn på en diagnose (Holden og Sällman, 2010). Det er mange elever med individuelle utfordringer. For dem som ikke blir oppdaget kan skolen oppleves mer krevende enn for mange andre barn. De har ikke blitt oppdaget, kartlagt eller tilrettelagt for. Disse elevene kan ha en diagnose. Eksempler på diagnoser er ADHD/ADD, Tourettes, lidelser innen autismespekteret (ASD) også kalt nevroutviklingsforstyrrelser (NUF). De kan også være høysensitive, ha selektiv mutisme, angstsymptomer eller lidelser, ME (alvorlig neuroimmunologisk sykdom) eller PANDA/PANS (en infeksjonsutløst neurologisk og psykiatrisk sykdom) (Havik, s. 56-61, 2018).

Elevene med NUF har ofte komplekse og sammensatte utfordringer. Det gir ofte utfordringer i skolen. De vanligste fellestrekkene for disse elevene er: Dårlige eksekutive funksjoner (dvs problemer med problemløsning, planlegging, organisering og å kontrollere atferd og følelser.) Disse evnene er ofte forsinket og kan heller ikke øves opp. Andre trekk er sensoriske over eller under følsomhet (lyd, lys, lukt), lave sosiale ferdigheter, rigid, høyt stressnivå, indre eller ytre uro, motoriske vansker, tvang og angst, tics, språk eller kommunikasjonsvansker og søvnproblemer. NUF elever har ofte ulike lærevansker innen lese, skriving, regning og tilleggsvansker som sensorisk sensitivitet. Sensoriske vansker betyr at hjernen tolker sanseinntrykkene på en annen måte. De kan også være hypersensitivitet eller hyposensitiv (underfølsom) (Statped.no). Angst kan gi somatiske symptomer som hodepine, magevondt og problemer med å puste. De med angst kan også få problemer med konsentrasjonen og slite med å prestere faglig. De med angst kan lett misforstås, så det er viktig å ha kunnskap om de med dette problemet også. Disse elevene kan være rastløse, ukonsentrerte og irritable, som for dem er en viktig mestringsstrategi for å takle stresset på skolen. Når angsten tar over, så greier de ikke det de egentlig kan. Angsten kan komme i forskjellige former, som panikkangst, sosial fobi, agorafobi (frykt for åpne plasser eller sosiale rom), spesifikk fobi, generell angstlidelse, separasjonsangst, tvangstanker eller tvangshandlinger (Havik, 2018).

3.2.5 Opprettholdende faktorer.

Det er viktig å kartlegge årsakene til at elever har et skolefravær. I tillegg er det også viktig å finne ut om det er noe som opprettholder fraværet. Er det noe som er kjekkere å gjøre hjemme, enn å være på skolen? Dataspillrelaterte aktiviteter kan være en slik grunn. Spill og internett er en viktig del av elevers verden. Avhengigheten av spill kan gå på bekostning av andre ting i livet som venner, familie, søvn og skole. En kartlegging om hvorfor spilling tar så mye plass kan være viktig, for hvorfor er det så viktig? Er det andre grunner som ligger bak (Havik, 2018). Lave krav hjemme kan være en annen grunn. Elevene får gjøre kjekke ting hjemme, istedenfor å være på skolen. De må ikke stå opp for å rekke noe, så de kan få sove lenge om morgenen, være oppe lenge om kvelden, slippe lekser og gjøre kjekke ting sammen med søsken eller foreldre. Om hverdagen til disse elevene blir slik vil veien tilbake til skolen bli vanskeligere, siden det er så fint å være hjemme. Viktig er det da å gjøre dagene hjemme mest mulig lik skoledagen. Stå opp til samme tid, jobbe med skolearbeid, ta pauser og vente med de kjekke aktivitetene til skoledagen er over (Havik, 2018).

3.3 Tiltak

Det er viktig at skolens personale har tilegnet seg kunnskap og kompetanse innen skolefravær. Det er viktig å kunne sette i gang tiltak tidlig, og for å gjøre det må en ha en del kunnskap. Det er ulike typer fravær, og dermed ulike tiltak som skal til. En må vite hva tegnene er, kunne identifisere og finne tiltak og vite hva en må kartlegge. Skolens personale må også vite hvem en kan henvise til for å få hjelp og når. Skolen og støtteapparatet må også kunne det med å samarbeide, støtte og hjelpe foreldrene i denne perioden. Viktig med et godt skole-hjem-samarbeid for å forebygge og avhjelpe skolevegring (Archer, Filmer- Sankey & Fletcher- Campbell, 2003).

3.3.1 Tiltak skolen kan gjøre.

Skolens kunnskap og kompetanse. Det er viktig å øke kunnskapen om skolefravær for skolens ansatte. En bør ha en oversikt over tegn på tidlig skoleangst. En må finne tiltak som gjør at eleven føler seg bra på skolen, og i tillegg ikke være redd for å sette i gang uvanlige tiltak. Skolen ledelse er viktig som støttespillere i ulike utfordringer og det er viktig å reagere raskt om en har mistanke om begynnende skolefravær (spiss.no).

Kartlegging. Tiltakene en setter i gang må være målrettet til hver enkelt elev, siden de alle er forskjellige. En må vite faktorene for hvorfor fraværet blir opprettholdt. En må finne tiltak som kan fungere for nettopp den eleven. Det er viktig at alle jobber mot samme mål, å få eleven tilbake på skolen, både hjemmet, skolen og evt. hjelpeinstanser (Havik mfl, 2014). Litt fravær kan føre til mer fravær. Det er viktig å finne tiltak som stopper fraværet så raskt som mulig (Havik, 2018). Tilrettelegging krever kartlegging. Viktig å ta med elevens sterke sider, interesser, utfordringer, læringsmiljøet og relasjonene. Viktig å huske at fravær er noe som har utviklet seg over tid. IVAS er et kartleggingsverktøy en kan bruke, det samme er Sånn vil jeg ha det på skolen (Statped.no). Elever kan bedrive masking, de skjuler vanskene og skolen ser ikke problemet. Det er viktig å se eleven og gi støtte og forståelse i tillegg til tilrettelegginger (Havik, 2018).

Fraværregistrering. Det er viktig å registrere og følge opp fravær, for da kan en lettere se et mønster, finne årsakene og sette i gang tiltak tidligere. En kan sette inn kortsiktige eller langsiktige endringer, alt etter hva en trenger. Man kan se etter om

fraværet er på samme dag, samme time, spesielle fag, spesielle lærere eller er det ved prøver eller fremføringer. Kommer eleven ofte for sent til skolen, hva er grunnene til det? Kanskje har foreldrene brukt mye tid på å få eleven av gårde til skolen? Om en oppdager et mønster, eller fraværet begynner å bli større enn det burde være, bør alarmen gå og en må sette i gang en prosess. Der må alle involverte informeres, foreldre, ledelse, andre lærere, helsesykepleier og evt. PPT. En felles plan kan dra alle i samme retning og øke forståelsen. Det er derfor viktig at fraværsoppfølging bør gjennomføres jevnlig (Havik, 2018). Å utarbeide en plan så tidlig som mulig, er viktig. I hvilke timer skal en begynne, hvor raskt skal en tilføre flere timer, hvilke forandringer må gjøres hjemme og på skolen, hvem har ansvaret for hva. Plan B, om det ikke virker. En må også sette opp en plan for evaluering underveis (Kearney, 2016). Det er viktig at det er lav terskel for foreldre å raskt melde fra om fravær og også om det er vanskelig å få eleven på skolen. Dette kan være litt vanskelig for foreldre, så det er viktig at skolen har en policy på dette, og at det er informert godt om på foreldremøter. Er eleven ikke på skolen og det ikke foreligger en fraværsmelding bør skolen ta kontakt med hjemmet samme dag. Det kan også være forebyggende til en annen gang (Havik, 2018).

Forutsigbarhet og trygghet. Et viktig tiltak er tilrettelegging av ustrukturerte aktiviteter på skolen. Dette kan lærere bidra med, for å gjøre timene eller dagene mer forutsigbar og trygg. Det kan være friminutt, utedag, idrettsdag, leirskole, kunst og håndverk, mat og helse, kroppsøving eller svømming. Det er flere andre ting som kan være utfordrende for elever som trenger struktur og forutsigbarhet. Gruppearbeid som krever samarbeid, sosialt samspill og faglig forståelse kan være en slik utfordring. En lærer bør være bevisst på å tilpasse også ved vikarlærer. Informasjon om hva, hvem og hvordan på forhånd gir elevene mer kontroll. Det er viktig å informere vikarlærer også, om det er spesielle ting han må være obs på. Viktig å informere foreldrene også, slik at de vet hva som skjer og som gjør at de kan hjelpe barnet sitt (Havik, 2018). Digitale ressurser er tiltak som kan gi bedre organisering, struktur og forutsigbarhet for elever med behov for det (Statped.no, digitale ressurser).

Å legge til rette i overganger. Det er viktig med samtaler mellom barnehage og barneskole, mellom barneskole og ungdomsskole i overgangene mellom skolene, for å tilrettelegge godt fra skolestart for elever med nevroutviklingsforstyrrelser (NUF) og for de elevene som allerede er utrygge eller har et skolevegringsproblem. Dagene bør være detaljplanlagt den første tiden. Eleven bør bli kjent med både lærer, skolebygning, skolegård og skolevei før eleven begynner (Statped.no). Tett oppfølging av elever som viser tegn til skolevegring eller angst er også viktig i overganger som etter ferier, langvarig sykdom og andre avbrekk fra skolen. Elevene må føle at tiltakene hjelper dem. Det er viktig at elevene er forberedt på alle overganger. At de er forutsigbare, oversiktlige, trygge og strukturerte. Det vil si at en må gå gjennom dem på forhånd, kanskje både muntlig, skriftlig og gjerne visuelt også. Det er også viktig i denne gjennomgangen å fortelle om hva som skal skje, hvordan, hvor, når og med hvem. Den nye læreren har en viktig jobb å få kjennskap til utfordringene, gjerne ved å ta kontakt med foreldre før skolestart for å forberede skolestarten best mulig. Eleven kan få tilsendt ukeplanen på forhånd, slik at elevene får en forutsigbar skolestart. Eleven og foreldre kan komme på skolen før skolestart og se hvor elevene skal sitte, hvor er plassen i garderoben, hvor er hylla og slike ting og hilse på de voksne som skal være i klassen. Et tiltak kan også å avtale med en venn at de går sammen første skoledag, for å trygge eleven. Om det er vanskelig å komme inn i klassen med en gang, kan en avtale om å møte på et grupperom, at en voksen møter eleven ute eller tilpasse det etter elevenes behov (Havik, 2018).

Tiltak i overganger i løpet av skoledagen er også viktige. En kan starte og avslutte alle timer likt, ha en person tilgjengelig i friminuttene ved behov, gi god læringsstøtte og en oversiktlig plan for timene, klare instruksjoner for hvordan gruppearbeid skal foregå, forventninger og hvordan eleven skal arbeide alene i de forskjellige fagene og i de ulike aktivitetene (Spurkeland, 2015, sitert i Havik, 2018). Den overgangen som er størst for de med alvorlig skolefravær er når de skal tilbake til skolen etter en lang periode borte fra skolen. Dette er en prosess som tar lang tid, for her må tilbakeføringen skje gradvis og forsiktig, men med et lite press (Kearney, 2001, sitert i Havik, 2018). Det er viktig å sette realistiske mål, slik at eleven kjenner på mestring. Det er viktig at prosessen med tilbakeføring skjer i et tempo der eleven kjenner mestring og opplever kontroll og trygghet. I noen tilfeller er ikke full tilbakeføring realistisk, men om elevene er tilbake i deler av skoletiden er det bedre enn ingenting. Tilbakeføringen til skolen kan også være vanskelig for foreldrene. Noen foreldre trenger hjelp i denne prosessen. Først når barnet forstår at nå har foreldrene bestemt seg for at de skal tilbake til skolen, så innstiller barnet seg på det også og veien tilbake til skolen kan begynne. Informasjon om hvorfor eleven ikke har vært på skolen kan gis til medelever for å lette overgangen tilbake. Mange elever gruer seg til alle spørsmålene de kommer til å få, så om medelevene vet dette på forhånd slipper eleven den påkjenningen. Dette kan gjøres om eleven ønsker det. Eleven bør være med å bestemme hva som skal sies eller ikke sies. Det er også viktig å informere andre ansatte om dette, slik at de ikke stiller slike spørsmål heller (Havik, 2018).

Elevene med NUF er spesielt sårbare for alle overganger i løpet av en dag. De trenger trygge rammer med detaljert informasjon og en tydelig plan over hva som skal skje. Her er det lurt å bruke de 7 H`er, som er: Hva, hvordan, hvor skal, hvem, hvorfor, hvor lenge, hva etterpå? Viktig å ha avtalt med eleven om hvordan dere gjør det. De voksnes arbeidsoppgaver bør også være avklart på forhånd. Tidsforståelsen kan også være en utfordring for disse elevene. Visualiserte hjelpemidler kan være nyttige. Mange synes det er viktig å få avsluttet det de holder på med før de skal begynne på noe nytt (Statped.no).

Lærer-elev relasjon. Det er viktige tiltak at en lærer har omsorg for sine elever, både faglig og ikke faglig. En lærer bør skape et positivt og trygt klassemiljø med god og positiv kommunikasjon (Hamre & Pianta, 2006, sitert i Havik, 2018). En lærer bør være tydelig, støttende og sette realistiske mål. At elevene vet hvilke forventninger læreren har til dem gir dem trygghet. Disse tingene henger også sammen med bedre psykisk helse (Låftman & Modin, 2012). Det er gjort studier på hva gode relasjoner mellom elev og lærer kan bety. Det har blant annet betydning for frafall fra skolen, skolefravær og for skolevegring spesielt (Egger mfl, 2003; Havik mfl, 2014). Det er viktig at alle elever føler seg sett og velkommen på skolen og at de kan stole på læreren. En elev som har et langvarig skolefravær, skal også føle seg som en del av klassen, og det er lærerens jobb (Havik mfl, 2014). Det kan stilles krav til at læreren har en profesjonell væremåte overfor elevene og læreren skal være en rollemodell. For å legge til rette for et godt samspill med og mellom elevene, må læreren være respektfull og inkluderende. Både det sosiale og det faglige fungerer best når det er gode relasjoner mellom elev og lærer (Hughes & Chen, 2011, sitert på Utdanningsdirektoratet, 2016).

Elev- elev relasjoner. Elever med fraværproblematikk og med sosial angst sliter ofte sosialt, og de kan trenge hjelp til å etablere og opprettholde vennskap. Dette kan øves gjennom sosiale ferdigheter og ferdighetstrening (Frostad & Pijl, 2007). Eksempler på

tiltak for å styrke relasjonen mellom elevene utenfor klasserommet kan være, at lærer setter i gang aktiviteter i friminuttene, ha vennebenker, trivselsledere og at lærerne selv er aktivt med ute i friminuttene. Vi foretrekker ofte å være sammen med andre som er lik oss selv, eller som liker det samme som oss. Det kan av og til gjøre ting vanskeligere for elever som sliter med fravær (Ennett & Bauman, 1994). Et tiltak som har blitt gjennomført på videregående opplæring med gode erfaringer er VIP-makkerskap. Der jobber to og to elever sammen, og de har et ansvar for hverandre, at ingen blir alene, de har også i oppgave å ta imot og dele informasjon til hverandre om en er borte (Andersen & Nord, 2010).

Mobbeforebygging. Mobbing har en sterk sammenheng med skolevegring og andre typer fravær, psykosomatiske smerter og psykiske lidelser. Derfor er det viktig å jobbe forebyggende mot mobbing, med nulltoleranse som mål, i tråd med nasjonale strategier mot mobbing (Havik, 2018). «Barn og unge skal ikke bli utsatt for krenkende ord eller handlinger som mobbing, vold, rasisme, homofobi, diskriminering eller utestengning» (Manifest mot mobbing, s. 3, 2009). Det er viktig å huske at det er ikke alle elever som forteller om mobbingen, hverken til lærere eller foreldre. Noen elever har utviklet posttraumatisk stresslidelse (PTSD) etter å ha blitt mobbet. De trenger en mer langvarig behandling (Idsøe, Dyregrov, Idsøe, 2012). Det er viktig at mobbing kartlegges og stoppes øyeblikkelig. Mye av mobbingen skjer på sosiale medier med utestenging, kommentarer, mangel på likes og hendelser de blir utelatt fra (Havik, 2018).

3.3.2 Tiltak ved tegn til angst

Elever som sliter med angst unngår det som gir dem angst. Om en skjermer eleven fra dette over tid vil angsten bare bli verre, så det er viktig å utsette seg for det en er redd for litt og litt. Har skolefraværet vart over tid er det viktig å fokusere på skolearbeid hjemme og få en så normal hverdag som mulig. Unngå å gjør andre lystbetonte aktiviteter som ikke har med skole å gjøre i skoletiden. Viktig å støtte og veilede foreldrene i dette arbeidet (Havik, 2018). Foreldre kan synes det er vanskelig å vite hva en skal gjøre når de har et barn som gruer seg til å gå på skolen. De står ofte i skvis mellom barnets følelser og skolens forventninger til at barnet dukker opp. Spesialpedagog Sara Eline Eide har et tydelig råd til disse foreldrene.

– Det aller viktigste er å sørge for at barnet føler trygghet, også hjemme. Mange med barn som sliter med å gå på skolen er redde for å gjøre det for «koselig» hjemme, fordi de tror at da vil barnet bare være der. Men det kan ikke være sånn at de ikke føler trygghet noe sted, verken på skolen eller i hjemmet (Sundquist, Foreldredilemmaet, 2020).

For elever med langvarig og problematisk fravær er ikke tidlige intervensjoner nok. Noen trenger mer intensive målrettede tiltak, for eksempel elever med sterk sosial angst. Her må spesialhelsetjenesten inn, der eleven må utredes og få behandling. Målet er likevel en gradvis tilbakegang til vanlig skole. Andre elever trenger også enda mer hjelp, med tiltak på flere arenaer samtidig. Det er viktig å ikke vente å se, men sette i gang tiltak tidlig. Alle tiltak bør være kunnskapsbasert ut fra hva grunnen til fraværet er. Det kan også være nødvendig med foreldreveiledning (EK & Eriksson, 2013; Chitiyo & Wheeler, 2006, sitert i Havik, 2018). Kognitiv atferdsterapi (CBT) har vist seg effektivt når skolevegringen har oppstått (Heyne mfl., 2011). Elever får hjelp til å endre feilaktige oppfatninger, hjelp til å redusere angsten, komme mer og mer tilbake til skolen og hjelp til å kartlegge hva som fremprovoserer eller forsterker angsten. Både atferdsterapi og kognitiv atferdsterapi øker tilstedeværelsen på skolen viser en studie. I tillegg så minsker angsten, frykten, depresjonen og sinne (Pina, Zerr, -Gonzales & Ortiz, 2009).

Det en bør gjøre om en har elever med angst, er å sett opp daglige eller ukentlige møter mellom elev og kontaktlærer (eller en annen ansatt som jobber med feltet). Det er viktig at dette er en person eleven har en god relasjon til. Der kan de gå gjennom dagen/ uken på forhånd, slik at den er forutsigbar og en kan evaluere dagen/ uken som var og om det var noe som en trenger å snakke mer om. Da er det viktig å snakke om hva som skal skje, om endringer fra den opprinnelige planen, hvordan ting skal gjennomføres og hvem som har ansvaret for timen/aktiviteten. Dette er viktig for å gi eleven mer kontroll og forutsigbarhet. Dette gir en også en god mulighet til å ta opp hva som kan bli en utfordring, over hva som kan være vanskelig og også å få avklart eventuelle misforståelser. Om en har lagt ekstra til rette for et opplegg, så går de gjennom det også (Havik, 2018). Eleven kan få en avtale om et sted han/hun kan gå til om han/hun har behov for en pause. Det kan være et grupperom eller et annet egnet sted. Det er et bedre tiltak enn at eleven går hjem (Wagner, 2005 sitert i Havik, 2018). Det er viktig for skolens personale å prøve å sette seg inn i hvordan angst kan gi seg utslag, for hver enkelt elev som sliter med angst. På den måten er det enklere å tilpasse opplæringen og skoledagen for disse elevene. Sette mål, lage et innhold, velge riktige arbeidsmåter og arbeidsmengde tilpasset eleven. Det er også viktig å ta elevene med i denne planleggingen. Jo mer delaktig eleven er, jo mer forutsigbart er det. Hjelper ikke disse tiltakene må elevene få enda tettere oppfølging, legge enda større vekt på relasjonsarbeid og de bør henvises til BUP for utredning og eventuell behandling. Da må også skolen og hjemme få veiledning fra BUP for å følge opp eleven best mulig (Havik, 2018).

3.3.3 Skole-hjem samarbeid

Et sentralt forebyggende tiltak er skole-hjem samarbeidet. Det er i tillegg viktig i forhold til fraværsproblematikken. Det å legge vekt på å bygge gode relasjoner med hjemmet, kan være med å forebygge skolevegring. Her har skolen hovedansvaret. Er det opprettet et godt samarbeid, er det lettere for foreldrene å ta kontakt med skolen om de sliter med å få barnet på skolen. Om skolen har en policy på å informere foreldre helt fra starten, og gjerne gjennom skoleløpet, om viktigheten av tilstedeværelse og ulike typer av fravær og om konsekvenser av langvarig fravær, så kan terskelen til å ta kontakt bli mindre. Dette kan gjøres på foreldremøter eller på egne temakvelder (Havik, 2018). Det er viktig å ta foreldrenes bekymring på alvor. Det er dem som oppdager tegnene før en ser det på skolen. De kan fortelle om ubehaget til eleven. Det er ubehaget for noe, som gjør at fraværet kommer. Viktig med godt samarbeid mellom skole og hjem og evt andre hjelpeapparat (Havik, 2018). Foreldrene har som regel vært gjennom en prosess før andre kommer inn i bilde. De har drevet overtalelse, konsekvenser og straff. Også å vente å se om det blir bedre og bestikkelser er vanlig (Heyne og Rollings 2002, sitert i Holden og Sällman, 2010).

Et annet forebyggende tiltak er å ta diskusjonen om, når er et barn sykt nok til å være hjemme og når bør de likevel prøve. Handlingsplanen mot skolefravær til kommunen eller skolen bør også gjennomgås, slik at foreldrene er informert om hvordan dette er og hva foreldrene bør gjøre om de strever hjemme. Denne informasjonen må også ligge lett tilgjengelig på skolene hjemmeside (Havik, 2018). Det er ofte litt vanskeligere med skole-hjem samarbeidet når det er forskjellige kulturelle bakgrunner. Grunnene er at en har forskjellig syn på skole og utdanning, hvor viktig det er å være på skolen, egne skoleerfaringer og personlige utfordringer. Kartlegging av situasjonen er da viktig (Havik, 2018).

Det er vanskelig å være foreldre til et barn som ikke vil på skolen. De kan føle seg utilstrekkelige og mislykket. Dette må skolen og støtteapparatet være bevisst på i møtet med foreldrene. De må være støttende, vise forståelse og lytte til foreldrene, samtidig som foreldrene blir stilt krav til, om hva de bør gjøre. En del foreldre føler også at de får skylden for at barnet ikke er på skolen. Det er ikke viktig å peke på hvem som har skyld for noe, målet må være å jobbe sammen om å finne ut hvorfor det har blitt slik og finne løsninger sammen for å hjelpe eleven tilbake til skolen (Havik mfl, 2014). Det er viktig at foreldre gir elevene som vil være hjemme et mildt press om å gå på skolen. Dette er ikke like lett å få til, men det som da blir viktig er å prøve å ha en vanlig skolehverdag hjemme. Stå opp til vanlig tid, gjøre skolearbeid hjemme og legge seg til vanlig tid. La ikke elevene få gjøre ting som de synes er kjekker isteden, for eksempel å spille. Når barnet innser at foreldrene har bestemt seg for at nå skal barnet tilbake til skolen, så skjer progresjonen (Havik, 2018). Tilbakemeldinger fra foreldre til skolevegrere viser at utilstrekkelig tilrettelegging faglig kan være en årsak til fraværet. Tiltakene må skje i tett dialog mellom elev-foreldre og skole. Noen av skolevegrere ønsker ikke å skille seg ut, så en må være bevisst hvordan en tilrettelegger. Så et samarbeide gjør at eleven blir hørt om hvordan han ønsker det. Det er viktig at eleven blir tatt på alvor så han føler seg sett og hørt. Tiltakene skal være positive, ikke føre til noe negativt (Havik mfl, 2014).

3.4 Følger av problematisk skolefravær

Om en ikke gjør noe med elever som har skolefravær kan det gi alvorlige konsekvenser både på kort og lang sikt. På kort sikt kan det føre til alvorlig stress, gjør det dårligere på skolen og sosial isolasjon. Det kan også føre til at en bryter lover, det kan øke familiekonflikter og ødelegge familierytmen. Andre ekstra belastninger kan være økonomisk, for eksempel at barnet kan ikke være hjemme alene så foreldrene kan ikke gå på jobb. Mer langvarig skolefravær kan også føre til at eleven mister sine venner, slutter å gå på fritidsaktiviteter og blir mer passiv og dermed isolert. Dessverre kan det også føre til økt risiko for ulykker, selvmord, vold og rus. I det store bildet kan det også få konsekvenser med at eleven dropper ut av videregående, får seg ikke jobb, får sosiale problemer, økt kriminalitet og får psykososiale utfordringer (Kearney 2008). Thambirajah, mfl., (2008) sier at det er bekymring av flere grunner. Ved å ikke være på skolen så får man en dårlig akademisk bakgrunn og redusert oppnåelse. Dette kan da forminske livssjansene og gi dårlige sysselsettingsmuligheter. Eleven mister ofte også det sosiale samspillet med jevnaldrende. Det kan også forbindes med psykososiale vanskeligheter med dårlige utsikter.

3.5 Samarbeid med hjelpeapparatet

Både lærerne og foreldre opplever ofte at elevene med skolevegringsproblematikken blir kasteballer i systemet (Amundsen 2019). Når det dreier seg om fravær, så er det helt essensielt med et nært og godt samarbeid mellom skole og hjem. Samarbeid med andre hjelpetjenester er også vanlig i slike saker. Det kan være PPT, skolehelsetjenesten, fastlegen, BUP og barnevernstjenesten. De kan bistå med veiledning, råd, behandling, praktisk hjelp, utredning, videre henvisning eller hjelpe til med samarbeidet med foreldrene. Et samarbeid mellom de forskjellige instansene er viktig for å komme videre i prosessen med å få elever tilbake på skolen. Skolen kan ha satt i gang tiltak som ikke virker, da er det viktig med hjelp fra andre. Et gjensidig samarbeid der en kan diskutere og komme med gode råd og tips er viktig for få fremgang (Havik, 2018). BUP har ansvar for å hjelpe barn og unge som sliter med psykiske vansker. Helsedirektoratet 2015, sier at skolevegring alene, ikke utløser rett til hjelp fra BUP, men hvis det ligger andre

grunner bak skolevegringen som for eksempel angst eller andre diagnoser, har de et ansvar om å hjelpe (helsedirektoratet, skolevegring, 2021).

3.6 Handlingsplan, prosedyrer og lovverket

Mange kommuner og skoler har handlingsplaner i forhold til skolefravær. Det som er viktig er å implementere dette i skolens planer. En bør jobbe helhetlig med denne problemstillingen, der alle på skolen må involveres i arbeidet. Enkelte skoler har også et skolefraværsteam som har hovedansvaret. Skolens ledelse bør være med i et slikt teams siden de har et overordnet ansvar. Hvem som ellers skal være med i et slikt team kan være en koordinator innen sosialpedagogikk eller spesialpedagogikk, helsesykepleier, PPT, BUP og lærer med erfaring fra feltet. Dette teamet kan også virke som et veiledningsteam for lærere med elever i skolefraværssaker. Teamet bør møtes jevnlig og være synlig og tilgjengelig for alle, både skolens ansatte og foreldre. Teamet bør også ha kompetanse til å henvise videre ved behov (Havik, 2018).

Det er et lovverk som gjelder skolefravær både for skolen, foreldrene og støttesystemene. 1.-10. trinn har både rett og plikt til opplæring. I samsvar med lover og forskrifter har de rett til en offentlig grunnskoleopplæring (jf. § 2 Rett og plikt til grunnskoleopplæring i opplæringsloven, Kunnskapsdepartementet). En elev kan få fritak for opplæringsplikt, men det må gjennom PPT og en sakkyndig vurdering og en skriftlig samtykke fra foreldrene. Terskelen til å få dette er ganske høy (Havik, 2018).

4. Metode

I dette kapitlet vil jeg fortelle om den metodiske tilnærmingen i oppgaven, i tillegg til hvordan jeg har jobbet med materialet fra intervjuene, teorien og hovedgrunnen til oppgaven. Siden jeg har brukt intervju og teori som bakgrunn for oppgaven er dette en kvalitativ studie.

Metoden i oppgaven ble endret underveis. Jeg ønsket i utgangspunktet å bruke mix metodes med intervju og spørreundersøkelse. Jeg sendte ut spørreundersøkelser til rektorer på skoler i 4 kommuner, men fikk bare svar fra 29 stk. Dette ble gjort i den verste korona tiden med mye fravær og andre prioriteringer fra skolene. Selv om jeg ser en del likheter i den spørreundersøkelse så velger jeg ikke å bruke den, siden den representerer bare noen få. Det er for få til å konkludere med noe. Jeg vil likevel vise til et av spørsmålene. Det var 24 som hadde merket en økt tendens til skolefravær, mens fem ikke hadde gjort det. Dette samsvarer med det skolene og PPT sier om økt fravær. Når det ikke ble noe av å bruke spørreundersøkelse, gikk jeg tilbake til kvalitativ studie ved å bruke teorien og intervju som utgangspunkt for oppgaven.

4.1 Forskningsdesign

Jeg har brukt kvalitativ design med hermeneutisk utgangspunkt. Hermeneutikk vil si å forstå handlingene mennesker gjør, ved å sette søkelyset på en dypere meningen enn det som er innlysende. Den legger vekt på det ikke bare finnes en sannhet, men at ting kan tolkes på forskjellige måter. Det vi ser er i sammenheng med akkurat denne situasjonen og kan være annerledes ved en annen situasjon (Thagaard, 2019).

Kvalitative design: Forskeren samler inn informasjon som ikke kan tallfestes. Den som forsker kan fordype seg i smale felt der de kan bruke observasjon, intervju eller der de analyserer dokumenter. En starter med å lage en problemstilling, men siden det underveis kan oppstå hendelser og nye ting kan dukke opp, så kan problemstillingen endre seg underveis. Informasjon må analyseres og tolkes underveis. I slike studier bruker en ofte mye informasjon, gjerne fra flere kilder. En går ofte i dybden i slike studier og får på den måten mye informasjon, som igjen kan føre til mange spørsmål underveis. Det spesielle her er, at forskeren har ofte direkte kontakt med forskningsenhetene (Andersen, 2008). Dette kan jeg vise til i min oppgave. Jeg har måttet analysere og tolke mye av informasjonen jeg har funnet, både av litteratur jeg har funnet og i intervjuene jeg har gjennomført. I tillegg så har jeg sett på undersøkelser og intervju andre har gjort og fått noen åpenbaringer og forskjellige synsvinkler underveis. Jeg har lest informasjon om skolefraværspromblematikken på mange forskjellige arenaer, som viser at det er viktig med informasjon fra mange kilder. Det har også dukket opp noen spørsmål underveis.

Kvalitativ tilnærming vil si at en observasjon eller intervju er en dynamisk samtale ifølge Befring (2010). I et intervju står intervjuobjektets meninger, egen forståelse, intensjoner og holdninger sentralt. Det er en samtale som kan endres underveis ved improvisering og personlige valg. Dette så jeg selv på intervjuene mine. Jeg hadde på forhånd laget spørsmål ut fra hva jeg visste fra før og hva jeg ville vite mer om. Det dukket likevel opp nye spørsmål underveis i intervjuene som jeg ikke hadde tenkt på før. I tillegg så kom det også mye følelser frem i intervjuene, utfra et brennende engasjement som sa mer enn ordene de brukte.

Kvalitativ studie ser på livet fra innsiden og hvordan vi lever livet vårt. Forskingen preges av nye perspektiver, nye metoder og nye områder. Denne metoden blir forbundet med nær kontakt mellom forsker og individ. Det som har blitt mer vanlig er å analysere verbale og visuelle uttrykksformer gjennom å studere nettsteder og digital kommunikasjon i tillegg. Metoden brukes til forståelse av sosiale fenomener. Ved å intervju andre kan vi få en forståelse av hvordan andre opplever og reflektere over egne situasjoner og hvordan de forholder seg til andre. Ved å analysere digitale og visuelle uttrykksformer så kan vi oppdage mønster i kommunikasjonen og innen hva som karakteriserer vår kultur. Ved denne metoden kan vi fordype oss og analysere fenomenet vi studerer. Kvalitative metoder kan deles i disse kategoriene: Observasjon, intervju, analyse av forliggende tekster (egne datakilder, offentlige og private dokumenter, brev og dagbøker) og visuelle uttrykksformer (film, TV-program, internett, fotografier og malerier), analyse av audio- og videoopptak og internett. Felles for den kvantitative metoden er at analysen blir til en tekst. Den kan beskrive handlinger, utsagn, intensjoner og egne perspektiver (Thagaard, 2019).

Skolefraværproblematikken er ikke et nytt fenomen, men det er mer oppe i dagen i dag, siden både skole og PPT melder om økt skolefravær (Havik, 2018). Det er dette oppgaven min tar for seg, der jeg ser på hva har skjedd før og hva skjer nå og ser på dette fenomenet gjennom nye perspektiver. Det har blitt skrevet en del om dette i forskjellige bøker og i artikler. Temaet blir diskutert på forskjellige netttforum, og flere gjør undersøkelser på dette. Dette er tekster jeg har måttet se på og analysere underveis i tillegg til å analysere intervjuene. Dette har vært nyttig informasjon å jobbe videre med. Ved å delta på forskjellige kurs, webinar og konferanser har jeg også fått bekreftet mye av litteraturen jeg har lest.

4.2 Innsamling av data

Her kommer det en oversikt over hvordan prosessen med utvalg av intervjuobjekter var, intervjuguiden og selve intervjusituasjonen.

4.2.1 Intervjuobjektene

I utgangspunktet ønsket jeg å intervju noen med gode tilnærminger til skolefravær ut fra spørreundersøkelsen jeg skulle gjennomføre. Siden det ikke ble noe av, måtte jeg lete etter intervju objekter selv. Det viktigste var å finne noen som jobbet systematisk med skolefravær, som kunne belyse hvordan de jobbet både forebyggende og underveis med problematikken. Intervjuobjektene dukket etter hvert opp, mens jeg jobbet med problematikken.

Den første kandidaten fikk jeg et tips om på studiesamlingen vi hadde i Trondheim i september. Vi skulle fortelle om vår problemstilling til en annen student. Jeg kom da sammen med ei som jobbet på en skole, som hadde et godt opplegg innenfor skolefraværproblematikken. Hun fortalte litt om hva de gjorde, og det hørtes interessant ut. Etter hvert så tok jeg kontakt med den skolen, og der fikk jeg en positiv tilbakemelding om at det var ei jeg kunne få intervju om temaet.

På slutten av året 2021 meldte jeg på et digitalt kurs gjennom Utdanningsforbundet. Dette ble holdt av ei som var brennende opptatt av tematikken. Hun hadde jobbet lenge med dette og også bidratt med å starte opp en nærværskole. Der hadde hun vært med å bygge opp et system som gjaldt alle voksne og elever på skolen. Vi som deltok på kurset, fikk tilgang på mye materiale. Denne damen var veldig engasjerende og hadde så mange

gode tanker at jeg ønsket å intervju henne for å lære enda mer. Etter kurset tok jeg kontakt og lurte på om jeg kunne få intervju henne. Det sa hun ja til.

Den siste kandidaten dukket opp litt tilfeldig. Jeg var inne på nett og leste og lette litt rundt. Husker ikke helt hvor lenket til intervjuet denne personen hadde gitt kom fra, men intervjuet var gjort på ei nettside for en spesialtidsskrift. Han hadde en tilnærming til skolen som jeg likte godt, derfor ønsket jeg å intervju han. Han mener at en må tilrettelegge for alle elevene på skolen, uansett utgangspunkt. Skolen må da tenke annerledes og lage opplegg og aktiviteter ut fra det. Dette er elever med alle slags utfordringer. Grunnen til at jeg ønsket å snakke med denne personen, var for å finne ut om en kan gjøre noe med fraværet ved å tilrettelegge på en annen måte. En annen måte å tenke på. Jeg tok kontakt med han på e-post, og han sa ja til et intervju.

4.2.2 Intervjuguiden og intervju

Intervju er en personlig samtale mellom to personer, en som stiller spørsmål og en som svarer. Intervjuet kan foregå på forskjellige steder, ved personlig kontakt, på telefon eller via et nettbasert sted, som Skype, teams el. Et intervju kan foregå på forskjellige måter. Det kan være faste spørsmål, eller som en samtale der spørsmålene dukker opp underveis ut fra opplysninger som kommer frem i intervjuet. En kan også peke istedenfor å bruke ord (Befring. E, 2010). Ved å bruke intervju kan en få en innsikt i personers synspunkter, egen forståelse og opplevelser. Under alle deler av intervjuet kan det skje uforutsette ting, der en må kunne improvisere, endre spørsmålene eller stille nye naturlige spørsmål ut fra hva som dukker opp i samtalen (Thagaard 2019).

Da jeg hadde intervjuobjektene klare, laget jeg et infoskriv (vedlegg 1) og en intervjuguide (vedlegg 2). Deretter søkte jeg NSD om tillatelse til å gjennomføre intervjuene. Det fikk jeg innvilget. Intervjuobjektene fikk tilsendt infoskrivet som de skrev under på og sendte tilbake før intervjuet. Ut fra intervjuguiden jeg hadde laget, så lagde jeg tilpasninger til den enkelte med spørsmål jeg trengte å få svar på, utfra det jeg allerede visste. Dette med utgangspunkt i problemstillingen min. Før intervjuene leste jeg på nytt det jeg allerede hadde av info om intervjuobjektene og sjekket spørsmålene mine. Jeg startet intervjuene med å presentere meg selv og fortalte om masteroppgaven jeg skriver. Jeg takket dem for å ville stille opp. Fortalte om tiden vi skulle bruke. Det var meningen å stille nye spørsmål undervis om de naturlig dukket opp. Det viste seg å være lurt, for mange av spørsmålene ble besvart underveis uten at jeg trengte å stille dem. Og det dukker opp mange nye spørsmål underveis, som ble naturlig å spørre om. Det er spennende å høre hvordan andre jobber med samme tema som en selv jobber med på egen arbeidsplass. Intervjuene ble gjennomført på Teams, der jeg fikk tillatelse til å ta opp samtalene. Hvert intervju tok 30 min. Alle tre ga tillatelse til at jeg kunne bruke både navn på personen og skolen i masteroppgaven. Jeg takket for intervjuet og spurte om det var mulig å ta kontakt igjen om det var noe mer jeg lurte på.

4.3 Analyse og tolkningsprosessen

Hovedstrategier i analyse av data er å spørre spørsmål og bruke sammenligning. En kan sammenligne på forskjellige måter. En kan sammenligne hendelser med hendelser, eller hva noen sier med hva noen andre sier. Dette for å finne likheter og ulikheter (*Corbin & Strauss, 2008, sitert i Postholm og Jacobsen 2018*). Analyse- og tolkningsprosessen har surret rundt i hodet mitt hele perioden jeg har jobbet med oppgaven. Dette er en prosess som varte fra begynnelse til slutt og som varierte litt etter hva en jobbet med akkurat da. Det dukket opp uventede opplysninger underveis i tillegg til opplysninger som gjorde

arbeidet med temaet mye klarere. Her kommer en liten oversikt over stegene i prosessen.

4.3.1 Analyse og tolkning av intervju

Det å være i prosessen med å finne gode intervjuobjekter datt egentlig litt på plass av seg selv. Intervjuobjektene dukket bare opp i løpet av prosessen. Jeg hadde ikke intervjuene før i januar-februar. I ettertid tolker jeg det som lurt, for jeg brukte tiden frem til da med å lese teori. Tiden ble brukt til å få en forståelse for fenomenet skolefravær før jeg intervjuet noen. Da hadde jeg et annet utgangspunkt enn om jeg skulle ha gjort det tidligere. Før intervjuene så analyserte og tolket jeg informasjonen jeg hadde om intervjuobjektene og deres skoler fra før, for å kunne lage spørsmålene som ga meg mest utfyllende svar på det jeg lurte på, og en enda større innsikt i hvordan de jobbet. Under selve intervjuene tolket og analyserte jeg informasjonen jeg fikk fortløpende, og det var dette som førte til at jeg stilt nye spørsmål underveis. Intervjuobjektene var forskjellige, og det førte også til at de ble tolket forskjellig. Mye ble sagt på en måte, slik at jeg tolket og analyserte det etter måten det ble sagt på.

Det første intervjuet måtte jeg bare hoppe rett inn i. Vi skulle finne en tid og så viste det seg at begge hadde tid akkurat da, så da ble det tatt med en gang. Var ganske nervøs og stotret litt i begynnelsen, men det gikk seg til. Jeg kom nok med egne innspill og erfaringer underveis, som jeg lærte at det skal jeg ikke gjøre, (etter at jeg hørte intervjuet på nytt etterpå). Det var de som var viktig, ikke hva jeg ville si. Så tok det med meg til de neste intervjuene. Følte at der hadde jeg mer kontroll og det var dem og det de ville si som var i fokus. Etterpå ble intervjuene transkribert. Ved å analysere og tolke det som sto, gjorde at jeg oppdaget da at når en skal skrive ordrett ned hva noen sier, så blir det mange rare setninger, for intervjuobjektene kunne hoppe litt hit og dit og tenke litt frem og tilbake, eller stoppe opp midt i en setning, gå tilbake til noe de sa tidligere eller la slutten på setningen bli hengende i luften. Det var likevel godt å få skrevet det ned, for da fikk jeg med meg innholdet på en annen måte.

Etter å ha transkribert intervjuene leste jeg gjennom dem flere ganger for å bli fortrolig med innholdet og for at det skulle gi meg en oppfatning av hvilke fenomener intervjuene ga. På den måten så var det også lettere å se et mønster i dataene. Jeg fant ord og betydninger (koder) til hvert av intervjuene, så måtte jeg videre finne det som var felles for alle tre. Hvilke paralleller kunne jeg dra mellom kodene mine til hvert enkelt intervju. *Disse kodene kom da frem: Bakgrunn, tilrettelegging, konsekvens, ansvar og opplæring.* Slik kunne jeg dele dataene inn i kategorier. Kategoriene ble; *Hovedgrunn og bakgrunn for å jobbe med dette temaet, hvordan arbeider skolen med temaet skolefravær og tilrettelegging, resultatene av å jobbe slik, hvem har ansvaret for oppfølgingen av elevene og opplæring av de ansatte.* Det er blitt brukt koding av teksten innenfor hver kategori. Jeg brukte en deduktiv tilnærming som vil si at kategoriene er de samme begrepene som brukes i annen teori og i problemstillingen, i tillegg så samsvarte de med begreper intervjuobjektene brukte. Jeg fant så det som handlet om kategoriene hos hver av intervjuobjektene og sammenlignet dem. Sammenligningen gikk ut på å finne likheter og ulikheter mellom det intervjuobjektene fortalte om de forskjellige kategoriene og så se det samlet. Dette kommer mer frem i kapittel 5, om intervju-studiets funn.

Ved å tolke og analyser funnene ved intervjuene, så viser det seg at selv om intervjuobjektene har forskjellige bakgrunn, erfaringer og stillinger så er det enige i mange punkt. I tillegg så har alle tre muligheter til å gjøre noe med skolens måte å jobbe på. Alle tre har forskjellige tilnærminger til skolefraværproblematikken. Å analysere

funnene fra intervjuene var viktig for å se hva de mente om de ulike kategoriene. Alle er enige i at et godt system er godt å jobbe ut fra. Alle ansatte vet hva deres oppgaver er og hva deres rolle er. At skolene har personer som kan bidra når det trengs er også viktige funn. De har personer en kan få hjelp av ved behov. Det var litt ulikt hvordan de informerte om skolens plan, og det viste seg i intervjuene at jo mer en skole har av felles forståelse og undervisningsopplegg jo mindre utfordringer blir det. En ting som ikke kommer frem i transkriberingen er hvordan intervjuobjektet snakker, hvor engasjert, irritert, frustrert eller stolt personen er over det den snakker om. Så litt av viktigheten av ting ble litt borte i oversettelsen. Derfor tolker jeg det slik at det var bra vi hadde det på teams, der jeg kunne både se og høre personen, selv om et intervju ansikt til ansikt sikkert hadde vært enda bedre av den grunn. Kategoriene ble endret igjen da jeg skulle bruke intervjugrunnlaget i drøftingsbiten min. Da valgte jeg å endre litt på kategoriene slik at de samsvarte helt med problemstillingen min. De nye kategoriene ble da *forebygging*, *tilrettelegging* og *problematisk skolefravær*. Analyse og tolkning ble gjort ved å fremheve sentrale mønster i dataen, altså på deler av intervjuet, ikke hele. Det er da slik at en får ikke med helheten, og noen interessante punkt ble ikke med.

4.3.2 Analyse og tolkning av teori

Jeg synes at hvordan jeg har jobbet med teoridelen også bør nevnes innenfor dette punktet om analyse og tolkning, for det har vært den største prosessen i oppgaven, det å tolke, forstå og analysere innholdet av teorien og hvordan en gjør det etter at en har funnet teorien en ønsker å bruke. I hele prosessen så har jeg måttet avgjøre om det jeg har funnet er riktig og om det er det kilder som er pålitelige og/ eller fagfellevurdert. Å jobbe med teorien har tatt lang tid. Har funnet teori som handler om min problemstilling, som handler om problematisk skolefravær. Jeg har lest og skrevet notater, som mange ganger har blitt endret på i forhold til oppgavens oppbygging. Jeg har måttet satt teorien mer i sammenheng og funnet flere teorier som sier noe om det samme. Dette samsvarer med analytisk lesing av tekst. Jeg har måttet kode teorien inn i delkapitler, noe som har forandret seg mange ganger underveis for å gi det uttrykket og den forståelsen jeg vil vise.

4.4 Etske betraktninger

«Etske og moralske vurderinger gir uttrykk for hva som er rett og galt, akseptabelt og forkastelig, hva som er verdig og uverdig» (Befring, s. 54, 2007). I prosessen med denne oppgaven hadde jeg som mål å lære og finne ut noe jeg ikke kunne fra før. Var bevisst på at det kunne dukke opp informasjon som ikke helt samsvarte med min forståelse fra før. Siden min kunnskap om temaet var ganske liten, så var det enklere å ta til seg det som kom frem. Jeg hadde egne meninger og holdninger til temaet helt i starten, og som jeg har hørt av andre også, som ble helt feil da jeg leste og hørte om skolefraværspromatikken. Det har dukket opp en del problemstillinger jeg ikke hadde tenkt på fra før, blant annet hvordan foreldre ser på skolen og hvordan skolen ser på foreldrene i mange av disse sakene. Under intervjuene så merket jeg at jeg selv ønsket å fortelle om egne opplevelser, noe jeg også gjorde litt i første intervju. Etter å hørt gjennom intervjuet innså jeg at det er ikke min stemme og mine erfaringer som er viktige her. Det er viktig å lytte å høre hva de andre har å fortelle. Intervjuobjektene kom med eksempler på utfordringer de hadde hatt og hvordan de jobbet med den saken. Dette følte jeg at jeg ikke kunne gjengi, men det var gode eksempler for meg for å forstå hvordan de jobbet bedre.

Da jeg gjorde intervjuene så spurte jeg intervjuobjektene om jeg kunne bruke navnene deres og navnet på skolen i masteroppgaven min. Alle tre svarte ja på det spørsmålet. Grunnen til at jeg spurte om det var fordi to av dem hadde allerede vært ute i det offentlige rom og uttalt seg om både skolens arbeidsmåter og holdninger. Jeg velger likevel ikke å bruke hele navnet eller skolen i oppgaven, for å være på den sikre siden at jeg ikke sier noe jeg ikke burde. Jeg har gått noen runder med meg selv om hvordan dette skulle gjøres., og så fikk jeg tips om å gå inn på NESH sine sider å lese der. Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) er et selvstendig og veiledende organ. De har i oppdrag å lage nasjonale forskningsetiske retningslinjer. I årsmeldingen i 2021 utgaven til NESH, har de satt søkelyset på å presisere og utdype de grunnleggende forskningsetiske normene. Der står det bla at det er forskeren som har ansvaret når de involverer andre i forskningen. De som deltar i forskning må gjør dette av fri vilje, med god informasjon i forkant og der de samtykker til å delta. Dette skal gjøres uansett, selv om det ikke innhentes personopplysninger eller sensitiv informasjon, og også når personen blir anonymisert i resultatene. Det er også forskeren som må ta valget om det er nødvendig å beskytte deltakerens identitet. (NESH, 2021)

4.5 Kvalitet, pålitelighet (reliabilitet) og gyldighet (validitet).

Gyldighet handler om hvor gyldig et resultat er. Har vi fått et måleresultat av det vi ønsket å måle, eller viser resultatene feil pga andre faktorer? Pålitelighet stiller spørsmål om hvor riktig målingene er. Det er viktig å redusere feilene ned til et minimum. Det er viktig at målingene er stabile og presise. En kan sammenligne resultatene fra uavhengige forskere om de oppnår samme resultat (Befring, 2002).

Resultatene jeg fikk av intervjuene er gyldige og pålitelige i forhold til hva det enkelte intervjuobjektet sa og har erfaring med. Det betyr selvfølgelig ikke at det de sa er like gyldig for andre. Flere har forskjellige opplevelser av det samme, så det er naturlig at ikke alle har samme oppfatning. Hadde jeg intervjuet mange flere om det samme, så kunne det hende at resultatene ville sett annerledes ut. Det som kommer frem av intervjuene jeg har gjennomført er slik virkeligheten er for dem. Det betyr ikke at resultatet for disse skolene som er representert er feil, men at de gjør noe andre kanskje ikke gjør. En ting en kan si om gyldigheten og påliteligheten er at jeg som har gjennomført og transkribert intervjuene, kan oppfatte noe annerledes enn det som intervjuobjektene mente, uten helt å være bevisst det.

Alle intervjuobjektene sier at det er viktig at personalet på en skole har den samme forståelsen av et problem, noe som også går igjen i teorien (Havik, s. 13, 2018), men som igjen vises at det ikke gjennomføres overalt, sett i undersøkelser og andre intervju (Amundsen, et.at, 2021) Dette er en av de tingene flere skoler savner en opplæring i. Når en leser teori om problematisk skolefravær så samsvarer det også med det intervjuobjektene svarer, selv om de gjøre ting på forskjellige måter. For eksempel så sier teorien at det er viktig å finne tiltak som passer den enkelte elev, siden ingen er like, og det er det disse har gjort, funnet tilpasninger og tiltak til den enkelte. Jeg hadde ingen kjennskap til noen av intervjuobjektene fra før. De ble jeg presentert for i løpet av prosessen, så dette hadde ingen personlig påvirkning på meg. Jeg prøver å fremstille personene slik som det kom frem i intervjuene, jeg har ingen grunn til å mene at den enes måte er bedre enn de andres. Alle tre hadde forskjellige tilnærminger til problematikken, som viste at det er flere måter å løse dette på. Hensikten med denne forskningen er at det som kom frem i intervjuene kan hjelpe eller inspirere andre til å gå

inn i problematikken og få et system på det på egne skoler. Ved å intervju tre som har gjort dette på forskjellige måter viser også at det er ikke en vei til målet, men flere. En må bare prøve seg frem til hva som passer best for sin skole. Når intervjuobjektene i detaljer kan fortelle hvordan de gjør ting, og i tillegg kan vise at andre kan også gjøre det samme, så viser det en gyldighet en kan tro på. Noen mener at et resultat er pålitelig om noen andre gjør det samme og får samme resultat (Postholm og Jacobsen, 2018). I akkurat denne problemstillingen så går det an å gjennomføre, men da må en også bruke tid og ressurser på å få gjennomført det på samme måte som andre. Dvs at det vil ta en god del tid før en kan teste det ut. Når en skole innfører en metode å løse et problem på, og det virker for dem, så trenger ingen andre å teste det ut for å se at det virker. Om skolen har funnet en metode så fungerer, så vil de gjerne fortsette med den. Det viser også intervjuobjektene i hva de har gjort. Det kan selvfølgelig påvirkes av ytre faktorer, slik som ressurser en får tildelt utenfra.

4.6 Svakheter ved studien.

Jeg har valg å sette søkelys på litteratur fra de siste 10-15 årene, selv om jeg har henter litt fra tidligere litteratur også. Det meste av det som er skrevet i den siste tiden henviser også til litteratur skrevet tidligere. Mye er av samme relevans som nå. I tillegg har jeg valgt litteratur skrevet på norsk, siden jeg ikke er så stødig i engelsk faglitteratur. Det kan nok være en svakhet med studien, selv om mye av det jeg har hentet teorien fra henviser til litteratur som er på engelsk. Vi har noen forskere og forfattere som er veldig opptatt av skolefraværsproblematikken, som har gått grundig inn i dette. I den siste tiden har det blant annet blitt gjort intervju og spørreundersøkelser som stiller spørsmålsteget på hvordan det egentlig er, ikke bare ut fra en side av saken. Pga slike studier så dukker det opp en del som en må ta opp til diskusjon, og som må viderefremmes til den det gjelder, for eksempel skolen og deres måte å møte dette på. Siden dette er artikler som har blitt gjennomført de siste årene, så kan en jo stille spørsmål om hvor mye som skjer rundt om som en ikke har oversikt over, og som kanskje ikke stemmer helt med oppfatningen teorien har gitt så langt. Jeg har brukt en del forskjellig litteratur, men har hatt hovedfokuset på teorien som Trude Havik har skrevet om i boken Skolefravær. Selv om hun har hentet innholdet fra mange andre kilder, så kan det hende at det påvirker studien og at enda flere hovedkilder skulle vært brukt.

Jeg sendte ut en spørreundersøkelse for å få litt mer fakta om hvordan det er der ute i skole Norge, men fikk ikke så mange svar som jeg håpte på. Dette mener jeg var en konsekvens av at Norge var i en veldig intens fase av koronapandemien. Skolene hadde fokus på å få dagene til å gå opp med smittesporing, testutleveringer og mye fravær av både voksne og barn. Jeg så en tendens til hva svarene pekte hen, men kunne ikke bruke det for grunnlaget ble for lite. For å forsterke funnene i studien hadde nok flere svar her hjulpet, så der ble den også litt svekket. En annen svakhet er kanskje at jeg har for få informanter, kanskje skulle jeg hatt samlet inn informasjon fra PPT og statped også. Fått svar fra flere sider av saken. Jeg har selv en erfaring innen denne problematikken. Fra å kunne nesten ingenting til å ha fått en god del mer innsikt, så farger det kanskje litt innholdet av oppgaven. Et av mine mål var å jobbe med dette for å kunne gjøre en bedre jobb i møtet med skolefraværsproblematikken selv, i tillegg til å hjelpe andre til å gjøre det samme. Føler at jeg ikke har hatt noen begrensinger på hva som jeg bør få innsikt i, siden grunnlaget var veldig lite fra før, men det kan hende at jeg likevel har jobbet i den retningen, og det kan være en svakhet.

Siden jeg ikke er så vant til å intervju noen jeg ikke kjenner, så var jeg veldig nervøs på første intervju. Jeg hadde laget spørsmål utfra det jeg visste om denne personen fra før, siden jeg hadde vært på kurs med henne. Likevel så hadde jeg ikke helt kontroll på hvordan gjennomføre et intervju. Jeg stilte spørsmål og hun svarte på spørsmålene og litt mer rundt, og det dukket opp nye spørsmål underveis. I ettertid ser jeg også at jeg kanskje ikke lot hennes snakke fra seg før jeg stilte nye spørsmål. I tillegg så kom jeg med egne opplevelser som samsvarte med hennes. Når jeg hørte på intervjuet på nytt innså jeg at jeg måtte gjøre dette litt mer profesjonelt, der det er deres svar som betyr noe og ikke hva mine erfaringer er. Så det var en svakhet med det første intervjuet. Følte at jeg gjorde det bedre på de to andre. Der fikk de snakke og jeg bare lyttet og bekreftet svarene deres. I tillegg så fikk de tid til å svare ferdig før jeg stilte neste spørsmål.

Kapittel 5: Studiens funn.

Dette kapittelet er inndelt i fem kategorier, ut fra kategoriene jeg fant i analysearbeidet. *Hovedgrunn og bakgrunn for å jobbe med dette temaet, hvordan arbeider skolen med temaet skolefravær og tilrettelegging, resultatene av å jobbe slik, hvem har ansvaret for oppfølgingen og opplæring av de ansatte.* I dette kapittelet presenteres hovedfunnene fra intervjuene, mens drøftingen av studiens problemstilling med betydningsfull teori og forskning kommer i kapittel 6.

5.1 Hovedgrunn og bakgrunn for å jobbe med dette teamet.

Silje startet et annet prosjekt først, et Ungdomslos- prosjekt. Hun begynte på ungdomstrinnet og jobbet med mål om at elever skulle fullføre og bestå videregående opplæring og få ned skolefraværet. Hovedfunnet der var vel egentlig at de kom for sent inn. En ny skole ble bygd, og hun ble hentet inn for å starte opp en spesialgruppe med 24 elever, der mange var i kategorien autismespekterforstyrrelser. Noen av elevene hadde et langvarig fravær, og hadde vært hjemmeværende over tid. De skulle da gå fra ordinær skole inn i en spesialgruppe med tilpasninger. Skolen ønsket derfor noen som hadde kompetanse med dette med nærværs-arbeid. Hun startet som pedagog i den gruppa. Etter hvert gikk hun inn i rollen som sosiallærerfunksjon, siden skolen ikke hadde det i utgangspunktet. Silje syntes det var spennende å begynne med dette arbeidet i en ny skole der systemet ikke var satt fra før. Hun fikk være med å bygge opp arbeidet med nærværs-skolen fra start. «Det handler om omsorg for eleven og det handler om å komme tidlig inn» (Silje).

Harald er rektor på en ungdomsskole. Han var selv kjempelei av skolen da han gikk på ungdomsskolen. En av de første jobbene han hadde, glemmer han aldri. Siden han var sist ansatt, måtte han ta det ingen andre ville ha. Det var da spes.ped med 3 elever. Han var alene hele uken, med en elev i gangen. Da bestemte han seg for, om han noen gang skulle få bestemme, skulle dette aldri skje. Han synes ikke dette er riktig, selv om han ser at det kan være greit en og annen gang, men generelt sett skal disse barna være i større grupper, ikke alene med en lærer. De skal også være mest mulig i aktivitet. «Skolen er den eneste institusjonen i Norge der 100 % av alle barn skal gjennom. Om du ikke en gang kan lee på et øyelokk, skal du gjennom» (Harald). Han nevner at alle elever har krav på 10 års skolegang pluss 3-4 år på videregående. Da nytter det ikke å trykke alle sammen gjennom den samme trakten, mener han, for det går ikke. Det er veldig, veldig mange elever som er drittlei av skole av forskjellige grunner. Dette er grunnen til at han er så veldig opptatt av alle skal få et tilrettelagt tilbud og at elevene kan lære mye gjennom aktiviteter og like mye gjennom aktiviteter som å sitte å få undervisning på en stol inne på et klasserom.

Ida jobber på en barneskole. Nå jobber hun som spes.ped-koordinator, men tidligere hadde hun 100 % stilling som miljøarbeider. Det året hun begynte å kjempe frem dette med fraværsteam i skolen, var det pga at mange av de sakene hun sto i, handlet om skolefravær. De fikk etter hvert i gang et fraværsteam.

Felles for alle de tre som ble intervjuet er at de brenner for at elever skal ha det bra på skolene, og gjør det de kan for å legge til rette for det. Alle tre har forskjellig utgangspunkt, og tilnærmingen er også forskjellig, men alle ønsker å gjøre skoledagen bedre for alle elever, uansett utfordring. For å få det til må det inn et system på skolene som en kan følge, en plan for hvordan en skal jobbe.

5.2 Hvordan arbeider skolen med temaene skolefravær og tilrettelegging?

Silje startet å jobbe på en skole som var helt ny og der de kunne gjøre skolen til det de ønsket. De valgte å fokusere på nærværskolen. De startet opp med dette på to trinn og bygde så videre på det til å gjelde alle trinn. Der ble det lagd retningslinjer alle skulle følge. De laget infoskriv, tiltakstrapp, Power Point presentasjon til foreldremøte, felles opplæring av alle ansatte, mal for første telefonsamtalen hjem, mal for kartlegging og ei liste over tiltak. Det første de gjorde var å skolere alle ansatte om nærvær og fraværspromatikk. De har så utarbeidet en veileder for skolen, som er ment for ansatte og foreldre. Den tar for seg hva skolefravær er, gyldig og ugyldig fravær, årsaker, tidlig innsats, konsekvenser av fravær, hvordan forebygge fravær, hvordan skolen håndtere bekymringsfullt skolefravær- med tiltakstrappen, lovverket og verktøyene som blir brukt. Grensen for bekymringsfullt fravær er satt ved 10 % fravær, 10 enkelttimer eller gjentakende for sent-komming. Ved den grensen settes en prosess i gang. Den kaller de for ei tiltakstrapp.

Skolen har et lokalt utviklet treningsprogram. Det er et sosialt emosjonelt -program. Det har de to ganger i året, på alle trinnene. 1 modul pr semester, til sammen 20 moduler. 1 modul inneholder mellom 6-8 arbeidsøkter. Det er et tema for hver modul, for eksempel følelser, sjiraffspråk, konflikthåndtering, psykologisk førstehjelp, moralske dilemmaer og moralske resonnering og nettvett. Lærerne lærer dette parallelt med elevene. Alle økten er helt skreddersydd, så den skal være en undervisningstime og det er lett for læreren å følge den malen. Det er ikke mye jobb for læreren. Alle lærer det samme i løpet av alle årene, det er ikke opp til hvilken lærer de har, alle skal gjennomføre dette. Dette er forebyggende. «Målet er at alle elevene skal ha en psykologisk førstehjelp i koffert når de går ut av 10. trinn» (Silje). Skolen har også laget en Power Point presentasjon, som alle trinn går gjennom på foreldremøte, hvert år. Et tema er: Om foreldrene merker den minste lille motstand mot å gå på skolen, så ta kontakt med skolen. Når en opplyser om dette, så er ikke terskelen så stor til å ta kontakt. Skolen har en policy om at elevene er syke når de har feber eller oppkast, ellers kan de være på skolen. Det er viktig at elevene prøver å gå på skolen, skolen sender de hjem om de er syk.

Harald sier at selv om alle er forskjellige, så skal de likevel trykkes gjennom den samme trakten, og komme ut noenlunde likt. Det kan ta motet fra veldig mange barn. Heldigvis kom det etter hvert det som heter arbeidslivsfag, som gjorde at ting kunne gjøres litt enklere. Og med den nye læreplanen som har kommet, er de ingen ting som stoppe noe som helst. Nå kan en lærer/skole gjøre hva de vil så lenge de følger de overordna målene eller kompetansemålene i de aktivitetene de gjør. Det gjør tingene litt enklere. Siden de har elever med store hjelpebehov velger skolen å fokusere på å lære elevene det de trenger for å greie seg selv, som det å lage mat, vaske klær, ta buss, gå på butikken og sosialisere seg inn i et samfunn. Skolen har som mål å tilrettelegge skoledagene for alle elever, og de med ekstra store utfordringer har et eget opplegg. Nå har skolen 15 grupper i løpet av uken, 15 ulike aktiviteter, der lærerne har vært inne i alle de 15 ulike aktivitetene og funnet overordna mål og kompetansemål slik at når de skal skrive en IOP eller rapport eller årsrapporter så har de noe å vise til i forhold til læreplanen. Stort sett er dette elever som har en sakkyndig vurdering, men ikke alle, det er noen elever som ikke har en sakkyndig vurdering, men som har behov for en pause i løpet av uken, et par timer med en eller annen aktivitet. Uten at de har en sakkyndig vurdering, kan de også være med på sosiale ting der de prøver å hjelpe de inn i ei gruppe. Aktivitetene skolene

har er mange. De har et verksted til sveising, trearbeid og fiksing av gamle mopeder og slike ting. Så har de bakeriet og trykkeriet som blir flittig brukt. Bakeriet blir brukt omtrent hver dag. Storkjøkken har de også. Der produserer de mat til kantina, der de selv også får nyte maten de har laget. Skolen fikk også bygd et gamingrom gjennom midler de fikk gjennom et fond. De har 25 av de heftigste Gaming-maskinene en får kjøpt i verden. De har også et profesjonelt musikkstudio. Det bruker også de med store hjelpebehov. Skogen, fjellet og sjøen blir også brukt av egne utegrupper. De har også inngått et samarbeid med friluftsrådet der de har bygd en stor gapahuk, og der har de påtatt seg å være verter en gang i uka, hver onsdag, i 3-4 timer. Da er det elever som fyrer opp bål og lager kakao, slik at folk som går tur i området, bare kan komme innom å få en kopp og prate litt.

Ida var på skolevegringskonferanse i Trondheim og da ble fraværsteam kjent for henne. Det har de nå fått og er veldig fornøyd med det. På første trinn er det en foreldreskole, der det blir informert om skolefravær. Ifølge skolens driftsplan skal alle lærerne ha informasjon om at skolen har et fraværsteam. Det teamet jobber utfra rutiner om å ta tak i problemene tidlig. Det informeres også om at hjemmet kan få en telefon om fraværet når en viss grense, slik at foreldrene er forberedt på det. Fraværsteamet har faste møter 4 ganger i året. I tillegg kalles det inn oftere ved behov. Som regel er det Ida, helsesykepleier eller en av to avdelingsledere som da har kontakt med de voksne som har behov for hjelp eller veiledning med en sak. Teamet blir brukt ved behov om det trengs mer hjelp. De har funnet seg en rutine, som er koblet opp imot den digitale kommunikasjonsformen deres, slik at de får et varsel om elever har 5 dagers fravær. Dette kan være vanlig fravær, eller noe en bør ta tak i. Uansett så ser de etter et mønster på fraværet. Rutinen sier at en skal så tidlig som mulig ta første kontakt. I utgangspunktet bare for å si til foreldrene at de ser fraværet og er der om det skal være noe, om det er noe foreldrene ser som vanskelig og at de følger det opp videre om det blir mer. Dette for å ta det tidlig og ikke vente til problemer blir for store. En får mindre reaksjoner om en er tidlig ute og om en har informert om hvordan skolen gjør det. Dette tas opp på foreldremøter hvert år. Ida har også jobbet med å følge opp foreldrene i slike saker. «Jeg har hentet elever hjemme, hatt samtaler ukentlig både før og etter skolen, gått på turdag sammen med en elev, og gått sammen med eleven over skoleplassen pga angsten for store folkemengder, osv» (Ida).

Alle tre jobber i skoler der de har mange gode tilrettelegginger, selv om de har ulike tilnæringsmåter. Hele skolesystemet på Silje sin skole handler om å forebygge fravær, og jobbe ut fra tanken på en de er en nærværsskole. Ida har også høyt søkelys på å formidle og oppdage og gjøre noe med fraværet så raskt som mulig. Harald har mer søkelys på å tilrettelegge skoledagen slik at det skal passe flere elever, slik at ingen faller utenfor og ikke kommer.

5.3 Resultater av å jobbe slik.

Silje sier at elevene har jobbet med nærværsskolen fra de begynte på skolen. På 1.-7. trinn er det ingen med problematisk skolefravær. De merker at de har litt mer jobb å gjøre på ungdomstrinnet, da en del av elevene der ikke har gått på denne skolen før de begynte på ungdomstrinnet. Så sakene de får er herfra, men siden disse elevene også får samme opplæringen når de kommer, så har de likevel ikke mange saker. De jobber med dette fra elevene kommer til skolen og til de er ferdige i 10. klasse.

Harald forteller at elevene som har tilrettelagt undervisning pga forskjellige utfordringer, der de fleste har en sakkyndig vurdering, viser at de trives på skolen. Det er veldig lite

fravær på de elevene som de skulle ha trodd aldri var på skolen. Skolen har jo elever, en til to elever i året som ikke kommer på skolen, men da er det medisinske grunner, som ikke skolen har noe herredømme over. Elevene trives på skolen og de gleder seg til en aktivitet. De ser det på elevene. «De gleder seg til en aktivitet. Og når du får elever på en ungdomsskole til å glede seg til noe, da er du flink» (Harald). Skolen har mange aktiviteter som er gode, men Harald vet at det er folkene som jobber med dette, som gjør at det blir bra.

Ida har ikke merket så store endring i fraværet, spesielt nå i koronatiden, men ser at personalet på skolen, foreldre og elever har endret bevissthet rundt dette. Skolen har åpnet øyene mer på forebygging og nærværarbeid med tanke på evnt at det skal bli utfordrende på sikt.

Resultatene for alle tre er gode. De ser at det hjelper å jobbe på den måten de gjør. Søkelyset settes på å finne gode ordninger, noe alle disse tre har fått til.

5.4 Hvem har ansvaret for oppfølgingen av disse elevene?

Silje forteller at alle på skolen må føre fravær og se på fraværstatistikken. Skolen følger så en tiltakstrapp. Læreren gjør trinn 1 og 2 i trappa, men kan få hjelp om de trenger det. Dette skal være lavterskel slik at alle kan gjøre dette og at det ikke er alvorlig enda når skolen tar kontakt hjem. Trinn 1 er å snakke med eleven og foresatte, samme dag fraværet har nådd 10 %. Mange saker avsluttes her. Trinn 2 er å ha et møte med kontaktlærer, elev og foresatte innen 1 uke. Her skal de kartlegge situasjonen. Tiltak skal planlegges og iverksettes. Dette skal ha en varighet på 3 uker. Etter 3 uker skal tiltakene evalueres. Om tiltakene fungerer så fortsetter en med dem. Fungere det ikke så går en til trinn 3 i trappa. Trinn 3 skal igangsettes innen ei uke etter evalueringen av tiltak som ikke fungerer. På dette trinnet kobles det inn v-team, som er skolens eget veiledningsteam, eller r-team inn, som er skolens ressursteam pluss rektor og PPT. Her planlegges og iverksettes det nye tiltak. Dette skal også ha en varighet på 3 uker. Så evalueres det igjen etter de 3 ukene. Trinn 4 i trappen er faste samarbeidsmøter med ledelsen og evnt andre i hjelpeapparatet. Arbeidet med trinnene kan kun avsluttes om fraværet stopper.

Harald forteller at det i utgangspunktet er kontaktlærer som har ansvar for at IOP og årsrapporter blir skrevet. I tillegg har skolen en sos.ped og spes.ped, plan som blir beskrevet nøyaktig for alle som skal være med å bidra med IOP og årsrapporten. Kontaktlærer, faglærer og miljøterapeuten utarbeide dette sammen. Harald har gjort det slik at alle de tunge sakene har en primærkontakt i tillegg til kontaktlærer, og primærkontakten er alltid en miljøterapeut eller en miljøarbeider. Det fungerer glimrende, siden det er de som har mest med foresatte å gjøre og da er det greit at de er med på alle møter. De har møter stort sett 1 gang i mnd. De kjører en mnd. og så evaluerer de. Når de har forkastet det som ikke har fungert og beholdt det som fungerte så har det møter sjeldnere. Som regel finner de ut av dette det første året, så trenger de ikke å ha så hyppige møter etter det. «Det er alfa og omega med riktige personer inn i slikt arbeid. Det at jeg i det hele tatt må forklare dette for dem som sitter over meg, det er fortvilet» (Harald). Harald mener helhjertet at uten miljøarbeidere og miljøterapeuter, så vil det ikke gå bra i det hele tatt, med norsk skole. Hvem har kompetansen og skal ta seg av dem med ADHD, autismespekteret og andre utfordringer? Harald ble lærer for å kunne undervise, ikke for å dokumentere, følge opp, gi medisiner, skifte bleier eller slike ting. Vernepleiere og miljøterapeuter har helt andre fagkombinasjoner og kan mye annet enn en lærer. Hvis meningen er at en lærer skal ta seg av alt som skjer i en klasse og

ikke tenke på fag og undervisning, så tror han ikke det blir mange lærere igjen. Skolen har to helsesykepleier, fysioterapeut, miljøterapeuter, miljøarbeidere og ungdomsarbeidere. I tillegg har Harald faktisk to barnehagelærere også, for de har elever helt ned på 5 års stadiet.

Ida forteller at det i utgangspunktet er på lærernivå først, og at lærer kan ha noen tanker allerede fra første 5 dagers varslet på fravær. Skolen har en rutine på hva som gjøres først og sist. Ved for-sent komming kobles de på allerede etter 3 ganger i løpet av en måned. Jobben blir da å finne ut hvorfor de kommer for sent. Førsteinstansen er lærere og så tar de kontakt med teamet ved behov. Når det gjelder å hente hjemme og ha samtaler så er det vanskeligere for lærer å få til, så da kan det være et samarbeid mellom Ida og helsesykepleier eller bare en av dem. Eller de kan sett i gang noen tiltak. En kan også gjøre lokale tiltak som ikke krever samtaleoppfølging og som en kan ta tak i med en gang så det ikke utvikler seg. Skolen har også en handlingsplakat, som raskt gir en oversikt over hva de skal gjøre. Skaffe en oversikt over situasjonen, samtale med elev og foresatt, utarbeide en fremdriftsplan og oppfølgingsarbeid, som er som en liten sjekklister.

Det kan godt sies at alle tre har gode planer for hvem som følger opp elevene med utfordringer og skolefravær. Alle skolene har personer som har et ekstra ansvar og som kan bidra ved behov.

5.5 Opplæring av de ansatte.

Silje sin skole startet med å skolere alle ansatte om nærvær og fraværproblematikken. Om hvilke ting en skal se etter, som en teoretisk forståelse og et bakteppe for hvordan fravær utvikler seg og hvor alvorlig det kan bli. Tanken er at alle skal være med og jobbe for den tidlige innsatsen, for forskning viser hvor viktig det er å komme tidlig inn. De må skolere, utdanne og motivere for en ekstra innsats for å iverksette tiltak. Et tiltak er å lære opp alle de nyansatt om dette. Det er et 2 timers kurs hver høst i tillegg til at de alltid har nærværsskole som agenda i løpet av planleggingsdagene før skolestart, som en repetisjon for alle.

Harald sier at alle som skal jobbe sammen i et team er med å utarbeide hva som skal være med i deres planer og IOP`er. De har møter 1 gang i måneden for å se hva som fungerer og ikke fungerer. De har også planer som beskriver nøyaktig for alle som skal være med i prosessen. Siden de har forskjellige yrkesgrupper, så vet hver gruppe best hva de kan bidra med og tar det med i planene.

Ida: Alle får i hvert fall en innføring om temaet og de har en handlingsplan. Alle skal gjennomgå dette årlig. Personalet har en sjekklister de skal gå gjennom hvert år, der er dette ett av punktene.

På disse skolene er det litt ulik praksis, og Silje sin skole har satt dette i et system, noe som er fast. Ida sin skole har litt om det, men det er ikke gjennomført en opplæring på alle, de er mer informert om at det har et fraværsteam og at de må gjennom ei sjekklister angående dette hvert år. Harald sin skole har team som snakker sammen om det som er viktig for dem.

6. Drøfting

I dette kapitlet skal jeg drøfte funnene i intervjuene med relevant teori og forskning. Drøftingen blir delt i tre delkapitler ut fra problemstillingen min; *forebygging, tilrettelegging og problematisk skolefravær*. I oppgaven har jeg brukt teori og forskning som dekker det meste innen problematisk skolefravær, både på området eleven selv, hjemmet og skolen. Drøftingen vil ha hovedfokus på hva skolen kan gjøre, siden det var det problemstillingen min dreide seg om.

6.1 Forebygging

Forebygging handler om å se elevene og tilstrebe å gjøre deres skolehverdag så god som mulig, for å hindre skolefravær eller andre utfordringer. Det er her en legger grunnlaget.

6.1.1 Planarbeid

Intervjuobjektene sier noe om hvor viktig det er at skolen har en plan for arbeidet med skolefravær. Det å ha tenkt gjennom dette før det blir et problem og hva kan en gjøre i forkant for å unngå at det blir et problem. Silje sier noe om deres gjennomsyret arbeidet om nærværskolen og om at alle i personalet har fått opplæring og følger de samme trinnene i arbeidet. I tillegg så blir dette temaet tatt opp på alle foreldremøter, på alle trinn. Ida sin skole jobber også forebyggende med at alle lærere vet om hvordan de jobber med temaet på skolen. Alle skal ha gjennomgått dette og krysset det av på ei sjekkliste. De har laget en handlingsplan der det står hvordan en tar tak i dette og trinnene videre. Harald jobber litt annerledes. Der har de et ekstra fokus på å tilrettelegge skoledagen for elever som har forskjellige utfordringer, ved å bruke ulike aktiviteter og arenaer for å gjennomføre undervisningen. Skolen har også en plan for hvordan arbeidet skal gjennomføres med godt samarbeid mellom lærere, miljøterapeuter og miljøarbeidere. Ut fra disse opplysningene så ser det ut som at skoler med en godt tilrettelagt plan for hvordan jobbe med problematisk skolefravær, også oppnår at det virker forebyggende. Ut fra spørreundersøkelsen Amundsen og Møller (2021) hadde, kom det frem at foresatte opplever at de ikke får god nok informasjon fra skolen. Funnene viser at mange foreldre er misfornøyde med tilbudet og hjelpen barnet deres har fått. Det kan ha sammenheng med at skolene har for lite kunnskap om skolevegring og også i hjelpeapparatet rundt.

Fordelene med at skolen har en plan, er at da er det et system på hva som skal gjøres og av hvem. Det er viktig at alle kan noe om dette og vet hva grunnlaget er og hva som skal til for å både forebygge, tilrettelegge og lage tiltak. Om skolen har en plan er det viktig at den er forankret hos ledelsen. Fordelen med å ha en plan er at mye av grunnarbeidet er da gjort. En kan følge planen og slipper å gjøre så mange feil på veien. En annen fordel er at en starter på en prosess og vet gangen i det, en vet hva en skal gjøre videre. En fordel med en plan alle kjenner til er at en har andre en kan samarbeide eller søke råd hos, for de jobber etter den samme planen. En trenger ikke å stå i prosessen alene. En ulempe med planer, er at det ikke er like lett å huske alt, og at det derfor ikke blir fulgt opp. Det er derfor viktig å ha planer som er enkle og lett å følge opp. Personene som skal følge en plan, gjør det nødvendigvis ikke, og det er en stor ulempe. Det kan også være en ulempe at en plan kan ikke være veldig detaljert siden elevene ikke er like og trenger forskjellige tiltak, men fordelene er likevel at en har en plan å jobbe ut ifra med mange felles element. Det som kanskje er den største ulempen er

at det kreves både tid og penger til å få et system med planer, som gjelder hele skolen, opp å gå. I tillegg så kreves det at alle gjør sin jobb, med noen som driver dette arbeidet fremover. Å gjøre et omfattende arbeid innen dette kan føre til at en trenger mer ressurser til bemanning og til at noen driver dette og er tilgjengelig. Dette har ikke alle skolene økonomi til å gjennomføre, så de må gjør så godt de kan, med de ressursene de har. Penger kan stoppe en del gode planer og gjennomføringer, så det er en stor ulempe. Det er da viktig å prøve å tenke litt annerledes og få det til innen de rammene en har.

Noen skoler har mange saker som handler om skolefravær, og ledelsen eller noen få personer kan begynne å bli god på hvordan håndtere dette. Problemet er bare at det de kan, har de ikke formidlet videre til de andre ansatte. En kan mye rundt omkring, men det er kanskje på tide å dele erfaringene mer. Lærere overalt kan for lite om skolefravær, og mange ønsker å lære mer om det (Amundsen mfl, 2021). At en må lære seg til å tenke annerledes og gå i gang med uvanlige tiltak er også noe en kan prøve på. Det viktigste er vel at en har en plan eller et system alle kan følge, for å forebygge best mulig.

6.1.2 Kartlegging

Lærerne som var intervjuet av Amundsen mfl. (2021) sa at for å finne gode tiltak må en samarbeide med elev og foreldre for å finne dem. For å vite hva en bør tilrettelegge og lage tiltak til, må en bruke litt tid på å kartlegge elevens utfordringer. Siden alle elever er forskjellige, må tiltakene rettes mot hver enkelt elev. Det er viktig at alle jobber mot samme mål, å få eleven tilbake på skolen, både hjemmet, skolen og evt. hjelpeinstanser (Havik mfl, 2014). Litt fravær kan føre til mer fravær. Det er viktig å finne tiltak som stopper fraværet så raskt som mulig (Havik, 2018). Det som er viktig er å kartlegge for å finne riktige tiltak og tilrettelegginger. IVAS er et kartleggingsverktøy en kan bruke, det samme er; Sånn vil jeg ha det på skolen (Statped.no). Det er også viktig å huske at fravær er noe som har utviklet seg over tid.

Fordelen med å kartlegge, er for å finne ut nøyaktig hva som er utfordringen. Noen elever forteller gjerne hva som er vanskelig, mens noen vet ikke hva som er problemet. Derfor er det viktig å bruke tid på å kartlegge. For de som ikke sier så mye, må en finne måter en kan få et svar på. Som regel har barnet noe som de er gode til, og som en kan bruke i kartleggingssituasjoner. En kan spille et spill eller bygge Lego mens en snakker. Noen ganger kan det å peke på et smilefjes/surfjes, også være et svar på noe. Fordelen er at når en vet hva som er utfordringen så er det lettere å sette inn tiltak. Ved å kartlegge, så er fordelen også at eleven selv kan si hvilke tiltak den vil ha, kanskje utfra forslag læreren har. Ulempen med kartlegging er at en ikke alltid får svar fra eleven, det fører ofte til at en må prøve ut tiltak som kan være feil og hele prosessen tar lengre tid. En annen ting som kan være en utfordring ved kartlegging, er å sette av tid til å få gjort det. Det kan også ta tid, så det er en ulempe. En kan faktisk også bruke lang tid på å kartlegge skolesituasjonen, og likevel ikke komme frem til at noe er utfordrende, selv om eleven ikke er på skolen. Da er det viktig å se om det kan være andre grunner, som en diagnose eller angst.

Det er nok flest fordeler med å kartlegge, selv om det kan ta litt tid. Det er uansett viktig å lytte til eleven og ellers prøve ut tiltak selv om elevene ikke kan gi deg klare svar. Kanskje vil tiltakene likevel bidra til at noe endrer seg til det positive.

6.2 Tilrettelegging

Meld. St 6 (2019-2020) sier at ikke alle elever får den hjelpen de trenger. Det er flere steder/aktiviteter /områder/relasjoner en kan lage gode tilrettelegginger for elevene som sliter med skolefravær. Overganger kan også være svært utfordrende for noen elever som sliter med skolefravær (Spurkeland, 2015, sitert i Havik, 2018). Dette gjelder også elever innen nevroutviklingsforstyrrelser (NUF). De trenger trygge rammer med detaljert informasjon og en tydelig plan over hva som skal skje (Statped.no). Relasjonen mellom lære-elev og elev- elev er også viktige i tilretteleggingen, for dette er viktige holdepunkt i elevenes hverdag. En må også vite litt om angst for å kunne tilrettelegge for elever med det (Havik, 2018).

6.2.1 Tidlig tilrettelegging

Silje forteller om at de har en grense på 10 % fravær, og når den er nådd så settes prosessen i gang med en telefonsamtale hjem. Mange ganger stopper tiltaket der, for det er gyldige grunner til fraværet. Om det går videre blir det raskt et møte med kontaktlærer, foreldre og elev. En må så kartlegge, finne og teste ut tiltak. Det kan være små eller store tilrettelegginger. Kanskje må de involvere hjelpeapparatet også. Skolen til Silje har i tillegg ei tiltakstrapp de følger. Det er viktig å registrere og følge opp fravær, for da kan en lettere se et mønster, finne årsakene og sette i gang tiltak tidligere (Havik, 2018). Lærerne som ble intervjuet av Amundsen mfl. (2021) er klar over viktigheten med å sette inn tiltak tidlig. Tiltakene må også tilpasses den enkelte elev, siden det er forskjell på elevene (Havik, 2018). For å finne gode tiltak må en samarbeide med elev og foreldre for å finne dem. Tilrettelegging krever kartlegging. Viktig å ta med elevens sterke sider, interesser, utfordringer, læringsmiljøet og relasjonene.

Fordelene med å tilrettelegge tidlig er at da kan en komme i gang raskt. En kan jobbe med det som er utfordrende, for å stoppe fraværet til eleven. Ved å følge med på fraværet kan en kanskje se et mønster på hvilke dager, spesielle fag, lærere eller aktiviteter el. der fraværet er størst. Da kan en sette inn tiltak på akkurat det. Fordelene kan være at en setter inn tiltak som er målrettet, og en kan stoppe fraværet før det har blitt et problem. Ulempene ved å begynne tidlig med tiltak er at en vet kanskje ikke enda hva som er utfordringen. Om en setter inn tiltak på feil plass, så vil ikke tiltakene ha noen virkning. De kan faktisk heller forverre situasjonen. Noen ting burde en undersøke først. Er det noe somatisk som fører til fraværet, bør dette sjekkes med en lege. Om en elev vegrer seg for å ha gym, så er det feil å tilrettelegge innholdet i timen om problemet er dusjing. En må finne ut hvorfor eleven vegrer seg for noe, og gjør noe med akkurat det. En annen ulempe med å sette inn tiltak tidlig kan være at eleven ikke er klar for det og eleven synes det er flaut eller vanskelig å forholde seg til, og det kan bare gjøre problemene større.

Uansett så er det viktig med kartlegging av eleven. Det er også viktig at eleven får komme med sine meninger om hvor store tilrettelegginger den skal ha, for noen ønsker ikke at andre skal vite om det, og da må en tilrettelegge deretter. Det teorien sier, er at en må ikke vente for lenge før en gjør noe, som ved å vente på en utredning eller en henvisning til spesialist, en må sette i gang noen tiltak mens en venter (Havik, 2018). Det som er viktig da, er å evaluere virkningene av tiltakene hele tiden. Venter en for lenge kan skolefraværet ha blitt så alvorlig at det er vanskeligere å få eleven tilbake til skolen.

6.2.2 Fraværsteam og skolens ressurser.

Ida og hennes skole legger til rette for at alle elevene skal komme seg på skolen. De har et fraværsteam. Om en lærer ikke greier å følge opp med alt, kan hun eller helsesykepleier bidra med å ha samtaler på morgenen, og/eller på slutten av dagen, elevene kan bli hentet hjemme, eller Ida eller noen i hennes team kan være med på turer som en ekstra støtte for en elev. Det kan også være andre tilrettelegginger de gjør ved behov. Det hjelper at alle har fått kunnskap om skolefravær og om handlingsplanen og hvem gjør hva. Silje sin skole, har både et team og planer, og i tillegg har de også laget en egen veileder for foreldre og ansatte på skolen. Der står det mye god informasjon om temaet skolefravær og nærværskolen. På skoler som har et skolefraværsteam bør skolens ledelse være med i teamet som har det overordnet ansvaret. Andre som kan være med i et slikt team kan være en koordinator innen sosialpedagogikk eller spesialpedagogikk, helsesykepleier, PPT, BUP og lærer med erfaring fra feltet. Dette teamet kan også virke som et veiledningsteam for lærere med elever i skolefraværssaker. Teamet bør møtes jevnlig og være synlig og tilgjengelig for alle, både skolens ansatte og foreldre. Teamet bør også ha kompetanse til å henvise videre ved behov (Havik, 2018).

Det å kartlegge og finne tilpasninger er viktig. Det som kan være en utfordring er hvordan en skal greie å gjennomføre det som skal til, med tiden en har til rådighet. Fordelene med å ha ressurspersoner er at de har avsatt tid til slikt arbeid. De kan steppe inn på kort varsel om en elev må hentes hjemme, møtes på parkeringsplassen, eller at en elev trenger jevnlig samtaler. En annen fordel er at da har lærerne en annen person eller et team å støtte seg på. De er ikke alene om det. Fordelen er at det er lettere å være flere når en skal jobbe med tiltak, det er flere som kan tenke ut gode løsninger, og en kan dele på de ekstra byrdene dette er. Ida sier at det som er fint er at de har noen som kan hjelpe lærerne i dette, for det er vanskelig å være på klasserommet med de andre elevene samtidig som man skal hente en elev hjemme. Det å ha et fraværsteam eller lignende har også med prioriteringer skolen gjør. Harald sier at det er alfa og omega å ha riktige personer som kan sine saker inn i tilretteleggingene til elever med utfordringer. Ulempene ved det er å være uten et fraværsteam, eller andre som jobber med dette på skolen, er at da står læreren alene om dette. De kan selvfølgelig få støtte fra ledelsen, men jobben blir det stort sett læreren som må gjennomføre. Lærerne i intervjustudien til Amundsen mfl. (2021) mener det er vanskelig å gjennomføre alt en burde gjøre i forhold til arbeidssituasjonen deres, så det er en ulempe. Det er vanskelig å gjennomføre slike ting uten ekstra ressurser eller personer som kan gjøre den delen av jobben. En annen stor ulempe med å ikke ha et fraværsteam eller andre ressurspersoner, er at elever som sliter med skolefravær er ikke alltid på klasserommet, men på et grupperom eller lignende. Det trenger en ekstra personer til, for der kan eleven ikke sitte alene. Der er en ulempe, for uten et ressursteam så mangler en den personen. En elev som sliter, trenger å bli sett og hørt, og det kan være det som er avgjørende for om elevens fravær øker. Et fraværsteam eller ressursteam krever ressurser. Ulempene er at det koster å ha et slikt team, og der kommer skolens prioriteringer og hva som faktisk er mulig å få til, inn.

6.2.3 Alternativ skole

En må finne tiltak som gjør at eleven føler seg bra på skolen, og i tillegg ikke være redd for å sette i gang uvanlige tiltak (spiss.no). Harald sin skole jobber konstant med tilrettelegginger, spesielt for elever med forskjellige utfordringer og en IOP. Andre elever

kan også få tilbudet om å være med på forskjellige aktiviteter av forskjellige grunner. De har fokus på å gjøre ting i grupper, ikke en til en. Harald forteller videre om gode opplevelser med fornøyde elever som aldri er borte fra skolen pga tilretteleggingen elevene har. Silje begynte med at en gruppe elever som slet med skolefravær skulle tilbake i skolen. De opprettet da en spesialgruppe, med andre tilrettelegginger, som skulle gå fra ordinær skolen inn i den gruppen i prosessen med å få elevene tilbake til skolen.

En fordel er at elevene får et tilbud de ønsker å ha, noe de gleder seg til. En annen fordel er at med den nye læreplanen kan man gjøre ting på den måten en ønsker, så lenge man følger fagplanene og de overordna målene. En stor fordel er at da kan en gjøre ting på andre måter og også bruke andre arenaer enn klasserommet. Det må også være en fordel at elevene kan få gjennomføre sine mål på måter de selv lærer best på. Det er også en fordel for elever som sliter med skolefravær at skoledagen er på andre steder enn på selv skolen. Det kan føre til at de er mer med på slike dager enn de ville ha vært om skoledagen var på skolen. En annen fordel er at dette gir elevene mye og de trives godt med en økt eller noen timer der de slipper å sitte stille på stol, men kan utfolde seg i stedet. Noe annet som er en fordel er at slike aktiviteter som regel foregår i mindre grupper, slik at det ikke er så mange en må forholde seg til og det er enklere å danne vennskapsbånd. Ulempene kan være at det ikke er like enkelt å nå alle målene, når skoledagen er på andre arena. Det kan også være en ulempe at elever kan bli satt i en bås av andre elever, eller at andre gjør narr av dem fordi de kanskje er litt misunnelig. Elever som har alternativ skole kan være på grupper gjennom hele uken, eller en økt eller en dag. Ulempene kan være at en mister ting som kan være viktig i fagene de skulle hatt på skolen, selv om en legger opp til å jobbe med fagene på alternativ skole også.

Det kan være både fordeler og ulemper med dette, men utfra trivselen og gleden disse elevene viser så er det mest bra. Når elevene kan glede seg til noe og så gå inn i oppgavene med liv og lyst, så er det uansett ikke feil. For når elever med store utfordringer eller med er problematisk skolefravær er til stede og er sjeldent borte fra disse dagene/øktene/timene, så må det være noe som gir elevene noe de ellers ikke får. Tiltakene skal være positive, ikke føre til noe negativt (Havik mfl, 2014).

6.3 Problematiske skolefravær.

Oppsummeringen av lærer-intervjuene viser at det ofte blir dårlig samarbeid med foreldrene til elever med skolevegring, når foreldrene klager på skolemiljø eller undervisning som en årsak. Det tankevekkende er at lærerne samtidig innrømmer at de har for liten kunnskap om skolevegring (Amundsen mfl, 2021).

6.3.1 Skole-hjem samarbeid

Det å legge vekt på å bygge gode relasjoner med hjemmet, kan være med å forebygge skolevegring. Her har skolen hovedansvaret. Det er viktig å ta foreldrenes bekymring på alvor. Det er dem som oppdager tegnene før en ser det på skolen. Er det opprettet et godt samarbeid, er det lettere for foreldrene å ta kontakt med skolen om de sliter med å få barnet på skolen. Om skolen har en policy på å informere foreldre helt fra starten, og gjerne gjennom skoleløpet, om viktigheten av tilstedeværelse og ulike typer av fravær og om konsekvenser av langvarig fravær, så kan terskelen til å ta kontakt bli mindre (Havik, 2018).

Det er en fordel å informere foreldre om hvordan skolen jobber med fraværspromblematikken, og når er fraværet slik at skolen tar kontakt. Det er også viktig å snakke om hvilke tegn foreldrene skal se etter og la de vite at de er smart å ta kontakt med skolen så snart de opplever situasjoner der elevene ikke vil på skolen. På skolen til Ida er rutinen at en skal så tidlig som mulig ta første kontakt. I utgangspunktet bare for å si til foreldrene at de ser fraværet og at skolen er her om det skal være noe, om det er noe foreldrene ser som vanskelig og at de følger det opp videre om det blir mer. Dette for å ta det tidlig og ikke vente til problemer blir for store. Fordelen med å ta tidlig kontakt kan også gjøre at samarbeidet mellom skolen og hjemmet blir bedre. De prøver å finne ut av dette sammen, istedenfor å skyldre på hverandre. Fordelen med å samarbeide er jo at da ser en, en sak fra flere sider samtidig. Alle sider blir hørt. Om en kan snakke sammen og ha jevne møter så er sannsynligheten større for at det blir et godt samarbeid. En fordel med det er at da følger skolen og hjemme den samme prosessen og de kan snakke sammen og i fellesskap bli enig om hvilke tiltak en skal jobbe med. Om skolefraværet likevel går over i en fase der eleven ikke kommer på skolen i det hele tatt, så er det lettere å ha en god dialog mellom skole og hjem for det gode samarbeidet er allerede opprettet med en gjensidig respekt for hverandre. Fordelen med at en starter samarbeidet tidlig, gjør også at en hele tiden vet hva skolen gjør, og hva foreldrene gjør eller hva er det som er utfordrende. En annen fordel med et godt samarbeid er at det gir trygghet for eleven også, for de vet at skole og foreldre vet det samme og er enige i hva som bør gjøres.

Samarbeidet mellom skole og hjem kan også føre til noe negativt. Dette er når skole og hjem ikke kan samarbeide. De er uenige i hvordan en skal håndtere dette og det kan bli vanskelig med et samarbeid. Ulempen da er at det blir en enda større utfordring å hjelpe eleven. En annen ting som kan være utfordrende er om foreldrene har et anstrengt forhold til skolen, så blir en slik prosess veldig vanskelig. Noe annet som er en ulempe, er at mangel på tid til tilrettelegging og oppfølging kan føre til at foreldrene er misfornøyde med hvordan skolen jobber. Dette kan igjen føre til at skolen legger skylden på foreldrene. Skolen kan mene at foreldrene ikke gjør en god nok jobb i å få elevene på skolen, eller at de er noe galt med eleven eller hjemmet. Foreldrene på sin side mener at skolen ikke gjør det de burde, eller at det er grunner som skjer på skolen som er årsaken til at eleven ikke vil på skolen. Tilbakemeldinger fra foreldre til skolevegrere viser at utilstrekkelig tilrettelegging faglig kan være en årsak til fraværet (Amundsen mfl, 2021). Dette underbygger det foreldrene sier om at skolen legger skylden på hjemmet istedenfor å se på hva som kan være feil i skolen (Amundsen, 2019). Selvfølgelig så kan dette skyldes mangel på tilrettelegging, men det kan også skyldes at skolen ikke kan så mye om skolefraværspromblematikken, og derfor gir de skylden på eleven og foreldrene. Derfor er det viktig å øke kunnskapen og kompetansen til skolen. Ulempene med for sent samarbeid er noe annet. Ved å ikke snakke sammen før eleven har fått for stort fravær kan føre til mange konflikter mellom skole og hjem. Hva årsakene til det er, kan være mange. Så en ulempe med å komme sent i gang med samarbeidet er at begge partene har allerede laget sine konklusjoner for hvorfor dette har blitt et problem. Det å skulle møtes da og samarbeide er mye vanskeligere og det kan ofte være tøffe og tunge samtaler. Ulempene er at en ser ikke problemene likt og en skylder på hverandre. Ofte kan slike konflikter også føre til at ingen vil gi seg, istedenfor å begynne litt på nytt og se problemet fra alle sin side.

Ved skolefravær er det viktig med godt samarbeid mellom skole og hjem. Et samarbeid med andre er også vanlig i slike saker. Det kan være PPT, skolehelsetjenesten, fastlegen,

BUP og barnevernstjenesten. De kan bistå med veiledning, råd, behandling, praktisk hjelp, utredning, videre henvisning eller hjelpe til med samarbeidet med foreldrene. Et gjensidig samarbeid der en kan diskutere og komme med gode råd og tips er viktig for få fremgang (Havik, 2018). Fordelene med å starte tidlig med samarbeid mellom skole og hjem i skolefraværssaker er store. Om en starter tidlig er nok sjansene til at en samarbeidet kan utviklet seg til å bli et godt samarbeid, mens sjansene er mindre om en begynner for sent. Hverken skole eller foreldre liker å bli beskyldt for å gjøre noe feil. Målet må jo uansett være å hjelpe eleven, ikke det å ha rett.

6.3.2 Tilbakeføring til skolen

Den overgangen som er størst for de med alvorlig skolefravær er når de skal tilbake til skolen etter en lang periode borte fra skolen. Dette er en prosess som tar lang tid, for her må tilbakeføringen skje gradvis og forsiktig, men med et lite press (Kearney, 2001, sitert i Havik, 2018). Det er viktig å sette realistiske mål, slik at eleven kjenner på mestring. Tilbakeføringsprosessen bør skje i et tempo der eleven kjenner mestring og opplever kontroll og trygghet. I noen tilfeller er ikke full tilbakeføring realistisk, men om elevene er tilbake i deler av skoletiden er det bedre enn ingenting. Tilbakeføringen til skolen kan også være vanskelig for foreldrene. Først når barnet forstår at nå har foreldrene bestemt seg for at de skal tilbake til skolen, så innstiller barnet seg på det også og veien tilbake til skolen kan begynne. Mange elever gruer seg til alle spørsmålene de kommer til å få, så om medelevene vet dette på forhånd slipper eleven den påkjeningen. Dette kan gjøres om eleven ønsker det. Det er også viktig å informere andre ansatte om dette, slik at de ikke stiller slike spørsmål heller (Havik, 2018).

Ida forteller om at de har måttet jobbe ganske mye med enkelte saker der de har måttet jobbet godt med kartlegging og tiltak. For å finne ut hva som er galt må en gå i dybden, før det kan alle tiltakene slå feil ut og ingenting blir bedre. Erfaringen sier at når de har gått i dybden på saker, så har de til slutt funnet en vei som går i riktig retning for elevene som sliter. Det som er en utfordring er at ingen saker er like, så en må tenke ut nye tiltak alt etter hva som kan hjelpe den enkelte. Det er dette som gjør denne problematikken ekstra utfordrende. Forskingen viser at det å komme tilbake til skolen etter å ha vært lenge hjemme er en vanskelig prosess som tar tid. Fordelene med å komme litt og litt tilbake er at da er det mulig at eleven føler at den mestrer det, at det er ikke så skummelt når det er bare litt i gangen. De kan da være med å bestemme hva en skal delta på først, og så neste osv. Det er viktig for skolen å ha i bakhodet at alle elever ikke kan si hva de ønsker å delta på, så det kan hende skolen må tilby forskjellige muligheter. En annen fordel er at deltakingen trenger ikke å starte på skolen, i klasserommet. En kan begynne med hjemmeundervisning et par timer i uken. Det som er fint med det, er at eleven ser at den må ha undervisning, og om eleven da ikke kommer på skolen, så kommer lærer hjem. De fleste elever ønsker ikke at lærer kommer hjem, så sjansen for at de heller vil møte lærer på skolen er stor, når de har prøvd dette ei stund. Eleven har da forstått at det skal uansett være noe undervisning. Fordelen med dette er at da har eleven innsett at nå skal jeg på skolen og jeg må innstille meg på det. Når eleven kommer til skolen kan en starte med at hen møter på et grupperom. Når eleven først er på skolen gir det flere fordeler, for da er veien ikke så langt til klasserommet og heller ikke til medelever. En kan jo starte med å invitere medelever på grupperommet til eleven, eller som jeg hørte i en podkast, så kan en godt kalle dette rommet for kontoret til eleven (Utdanningsforbundet, 2020). Fordelen med å være litt på skolen, gjør det også lettere å øke antall timer eleven er på skolen. En kan øke gradvis i samarbeid med eleven. En ulempe er selvfølgelig om en går for fort frem, så vil eleven

ikke greie å møte opp hele tiden, men det må en også legge til rette for vil skje. Det er viktig å evaluere underveis. Fordelen kan også være at er eleven på skolen, og det skal skje noe ekstra litt tidligere eller senere på dagen, så kan eleven velge å være med på det, selv om det ikke er planen. En annen fordel med rolig tilbakeføring, er at eleven trenger ikke å komme på skolen til første time, men kanskje til 4. time. Det er en fordel med at eleven ikke trenger å være til stede i alle timene, en kan legge det litt opp til at eleven får gjøre positive ting. Det som er viktig i starten på denne prosessen er at eleven kommer på skolen, hva eleven gjør der, spiller mindre rolle. Eleven kan komme til en samtale om uken og kanskje få spille litt mot lærer eller en annen elev på en X-box eller PlayStation. Bare det at eleven venner seg til å være på skolen er bra, så kan en legge inn litt mer fag etter hvert som eleven blir mer komfortabel med å være på skolen.

Noen annet som kan være en fordel er at eleven får en egentilpasset ukeplan. Det kan gjerne være en plan for hver dag, slik at det er oversiktlig. På planen kan det stå hva de andre elevene har som fag, og så kan det stå de timene eleven skal være til stede, gjerne være merket med plan A. På samme planen kan det også stå Plan B, med alternativ skoleopplegg som gjøres hjemme om eleven ikke kommer seg på skolen. En kan bestemme om eleven greier å følge plan A mandag til torsdag, så kan eleven avspasere på fredag. Da får eleven fri for noe han selv har oppnådd. Det er forskjell på å være hjemme og vite at en burde vært på skolen, til å oppnå en fridag, der eleven kan gjøre det en vil med god samvittighet. Noen annet som kan være lurt er å ha en samtale med eleven på den fredagen eleven avspasere, for eksempel på teams. Om lærer bryr seg om å snakke om hvordan uken har vært, så føler eleven seg mer oppfulgt også. En annen ting en kan gjøre er at om eleven er på skolen, så slipper eleven lekser. Det kan være noe positivt for eleven. Se eksempel på ukeplan på vedlegg 3.

Ulempene ved å starte forsiktig er selvfølgelig at eleven vil miste veldig mye faglig, men litt er kanskje bedre enn ingenting. En annen ulempe er at eleven likevel velger å ikke komme, og hva gjør en da. Her må lærer inn med tilrettelegging. Det kan være lurt å lage en plan A og en plan B. Som nevnt i teorien så kan det være vanskelig for en elev å komme tilbake for de gruer seg til hva klassekameratene sier. Det er opp til eleven om en skal si noe på forhånd eller ikke. Fordelen ved å si det kan være at elevene er da informert og tar hensyn til det, slik at eleven slipper mange spørsmål. Ulempen ved å ikke si noe er at eleven risikerer mange spørsmål, og kanskje bli uthengt, eller bli møtt på en måte som ikke er greit, fordi de andre elevene er usikker på dette og ikke helt vet hva de skal gjøre. En annen ulempe ved å begynne forsiktig er jo det med tilhørigheten i klassen. De er lite til stede og det kan føre til at medelever ikke regner med eleven, fordi de vet ikke når eleven er til stede. Eleven kan bli litt utenfor siden den ikke deltar på mye av det de andre gjør. En annen ulempe er at disse elevene ofte har egne regler og tilrettelegginger som andre kan blande seg opp i.

Selv om det kan være noen ulemper med en sen tilbakeføring, så er det likevel begynnelsen på en ny tilværelse for eleven. Det er heldigvis flere fordeler enn ulemper med en forsiktig tilbakeføring, om det viser seg at eleven kommer mer og mer tilbake til skolen. Alle greier dessverre ikke å komme helt tilbake, men det at de er delvis tilbake i skolen, er bedre enn ingenting. De får da litt undervisning og kanskje det aller viktigste er at de er sammen med andre elever og jobber med det sosiale.

6.3.3 Oppfølging av eleven som er hjemme

En elev som har et langvarig skolefravær, skal også føle seg som en del av klassen, og det er lærerens jobb (Havik mfl, 2014). En norsk studie viser at barn og unge med skolefravær som har vært ei stund, som måneder og år, ofte får veldig liten undervisning, helt ned i to til fire timer i uken (Amundsen, 2019). Det er en stor fordel at

elever som er hjemme blir fulgt opp av skolen. De føler at de er inkludert i klassen, de føler at lærer ser og hører dem, og de har fortsatt et forhold til skolen. Det som gjør dette så utfordrende er litt av det som er nevnt tidligere som lærerens kunnskap og kompetanse om feltet. Lærerens tid til å gjennomføre dette er essensielt, noe som kan være en ulempe. Dette kreves et helt eget opplegg og det kreves tid til tilrettelegging og gjennomføring. Det er ikke like enkelt for alle lærere å dra hjem til en elev for å ha hjemmeskole. Læreren har ikke tid, eller så bor elevene langt unna skolen så det er vanskelig å gjennomføre. En kan legge til rette ved at eleven ser undervisningen via feks. teams eller det finnes noe som heter AV1-robot som er eleven i klasserommet, mens eleven er hjemme (Statped.no). AV1 roboten er meste brukt for elever med langtids sykdom, men kan også brukes av elever som ikke greier å gå på skolen. Dette må ordnes av foreldrene. Det som kan være en ulempe er at lærere mangler kompetansen til å bruke digitale hjelpemidler.

Fordelen for eleven er jo å kunne følge noe undervisning hjemmefra. Ulempen er jo at det er vanskelig å gjennomføre i noen fag, for eksempel gym og tekstil og sløyd. Det er jo et spørsmål om eleven ønsker å delta på slikt også. Det kommer litt an på eleven. Ulempen med å ikke bli fulgt opp er jo at de mister alt som har med tilhørighet til skolen og med medelever. De mister faglig kunnskap og de mister samarbeid og tilhørighet til andre. De føler at ingen bryr seg, ikke læreren en gang. Dette kan også påvirke livet fremover. Om en elev skal jobbe med skolearbeid hjemme, og ingen følger det opp så vil jo det gå ut over motivasjonen til å gjøre noe som helst. Så fordelen med å ha samtaler med eleven i løpet av uken, kan føre til at eleven er motivert til å gjøre noe skolearbeid hjemme. Det er selvfølgelig en fordel om eleven kan følge deler av undervisningen eller ha egen undervisning på bla. Teams. Ingen ting er umulig, en må bare være villig til å lete etter løsninger som kan fungere.

6.3.4 Kos eller alvor hjemme i skoletiden?

Foreldre kan synes det er vanskelig å vite hva en skal gjøre når de har et barn som gruer seg til å gå på skolen. De står ofte i skvis mellom barnets følelser og skolens forventninger til at barnet dukker opp. Spesialpedagog Sara Eline Eide har et tydelig råd til disse foreldrene:

- Det aller viktigste er å sørge for at barnet føler trygghet, også hjemme. Mange med barn som sliter med å gå på skolen er redde for å gjøre det for «koselig» hjemme, fordi de tror at da vil barnet bare være der. Men det kan ikke være sånn at de ikke føler trygghet noe sted, verken på skolen eller i hjemmet (Sundquist, 2020).

Har skolefraværet vart over tid er det viktig å fokusere på skolearbeid hjemme og få en så normal hverdag som mulig. Unngå å gjør andre lystbetonte aktiviteter som ikke har med skole å gjøre i skoletiden, det kan en gjøre etterpå. Viktig å støtte og veilede foreldrene i dette arbeidet (Havik, 2018). I intervjustudie gjort av Amundsen mfl, (2021) viser at mange av de som ble intervjuet ikke kunne så mye om hva skolevegring innebærer. Det mente en måtte behandle elver med skolevegring på samme måte som ved skulk. Det vistest ved at de mente at de må være strenge og bestemte i møte med foreldrene med elever innen skolefraværsproblematikken. De oppfordret foreldrene til å gjøre det mindre trivelig for eleven å være hjemme, for de mente at det bare er å presse på, så går barnet på skolen til slutt. En del av lærerne som ble intervjuet mente at eleven vil trives bedre på skolen, om en ikke trives så godt hjemme.

Her ser en to sider av dette med å være hjemme. Foreldre synes det er vanskelig å ha en elev hjemme som ikke vil på skolen. De har prøvd alle triksene i boka, med belønning,

tvang, trusler, oppmuntring, osv. Det får likevel ikke eleven på skolen. Foreldrene vet at det er opplæringsplikt i Norge og at eleven skulle ha vært på skolen, og kan føle seg mislykket for at de ikke får barnet på skolen uansett hva de gjør. Fordelene med å ikke gjøre hyggelige ting hjemme, er at det blir kjedelig å være hjemme, så de kan få lyst til å gå på skolen. En annen fordel er jo at eleven får være hjemme sammen med en voksen. Fordelen med å slippe å kjenne på utryggheten en skoledag medbringer, kan likevel gjøre dagene ok. Ulempene med å ikke gjøre hyggelige ting hjemme er at det kan skape en utrygghet i eleven som gjør at ingen steder føles gode å være på. Det kan også føre til at eleven ikke greier å gjøre noe skolearbeid hjemme. Eleven kan føle seg mer mislykket, og at de ikke greier noen ting. Om en er engstelig og ingen steder føler gode å være på, så blir ikke livet til disse elevene noe godt. Om en ser på fordelene med å ha det hyggelig hjemme, så ser en at dette gjør utrygge elever, tryggere hjemme. Den tiden av dagen er fin, og de får gjøre kjekke ting og de føler seg sett og tatt vare på. Ulempene med det er jo likevel at den tryggheten bare gjelder hjemme, og når en da må gjøre andre ting, så blir det enda vanskeligere. At elever ikke har noen spesielle ting de må gjøre til spesielle tider kan også få livet deres til å skli enda mer ut, og veien tilbake til normalen blir enda vanskeligere. De kan legge seg sent og sove lenge og lager seg dårlige vaner.

Det er vel litt slik Havik (2018) sier, at det kan være lurt å prøve å følge en så normal rutine som mulig, med å stå opp til vanlig tid, spise frokost, gjør litt skolerelaterte ting, ha pauser, lunsj osv. Slik at en skoledag er ganske lik den de ville hatt om de var på skolen. Så kan en gjøre hyggelige ting sammen når skoledagen er over. At en kan bistå foreldrene i hvordan en best kan gjøre ting er vel innenfor, men at skolen skal gå inn å bestemme at foreldrene skal være strengere og de skal få eleven på skolen koste hva det koste må, er vel noe helt annet. Det er foreldrene som kjenner mest på dette, men de kan selvfølgelig ha behov for litt veiledning av og til. En må bare huske at det er eleven som er viktig og at det er for han eller hun de skal gjøre ting mest mulig levelig.

7. Avslutning

Problemstillingen min dreide seg om hvordan skolen kan forebygge, tilrettelegg og sette inn tiltak på skolefravær. Problematisk skolefravær øker, og en bør få mer innsikt i hva dette dreier seg om og gå inn å se på hva skolen kan gjøre for å snu dette. Årsakene kan være sammensatte og de kan være knyttet til selve barnet, til foreldrene, til skolen og til elevens miljø.

Det som går igjen i oppgaven, er viktigheten av opplæring til skolens ansatte. Kunnskap og kompetanse går igjen som en av årsakene til at elever ikke blir fanget opp tidlig nok, at skolen ikke tilrettelegger tidlig nok, og at en ikke kommer i dialog med foreldre, ledelse og hjelpeapparat tidlig nok. Dette er også hovedgrunnen til at flere foreldre er så misfornøyde med hva skolen gjør eller ikke gjør. Med kunnskap og kompetanse så kommer skolen mye tidligere inn og kan forebygge og tilrettelegge for elever som sliter. Det er viktig å få stoppet fraværet før det blir alvorlig, for konsekvensene for disse elevene kan bli veldig store om det ikke skjer. Dette er skremmende, at om en ikke får stoppet skolefraværet tidlig, så kan det påvirke eleven resten av livet på en negativ måte.

Kartlegging av elevens vansker er også viktig for å kunne gjøre tilrettelegginger og sette inn riktige tiltak. Det er essensielt at elevens stemme også høres, for det er de som opplever det som er utfordrende. For å gjøre jobben som trengs i forhold til skolefravær trenger skolen en plan for arbeidet. En plan alle skal følge. Det som også går igjen i oppgaven er hvor viktig det er at skolen har et fraværsteam, eller andre ressurspersoner som kan hjelpe og veilede når fraværproblematikken dukker opp. Det som kreves i skolefraværssaker kan av og til være umulig for en lærer å følge opp uten ekstra personer som kan steppe inn å hjelpe. Det å få til et godt skole-hjem samarbeid er også noe en bør strebe etter å få til. Det å jobbe på lag er bedre enn å skylde på hverandre. Tidlig samarbeid kan gjøre ting bedre for alle parter, både eleven, foreldre og skolen.

Det kom mye spennende fram i intervjuene med de tre skoleansatte. De jobber på forskjellige måter og det er det som er bra å lese om. Det finnes forskjellige løsninger der ute som kan fungere. Disse intervjuene ga meg mer innsikt i hvordan noen skoler jobber. Noen jobber direkte med å få ned skolefraværet med planer, egne team og systematisk jobbing med problematikken. Andre angriper det fra en annen siden og setter søkelys på tilrettelegging med andre arena enn klasserommet og i mindre grupper. De har fokus på å lære ved å gjøre, ikke bare høre. Ved å jobbe slik så påvirker det også skolefraværet, ved at det blir mindre fravær. Selv om en intervjuer noen, så får en likevel ikke gått så ned i dybden av dette som er ønsket. Teorien har hjulpet til med mer utfyllende forklaringer som har gitt en bedre innsikt i helheten. Det er virkelig mye god teori der ute, om en leter etter den. Det er mange som har forsket på dette og skrevet bøker og artikler om det. Intervjuene og teorien har gitt meg et godt bilde av skolefraværss problematikken. Jeg føler meg mye mer rustet selv til å starte et slikt arbeid med elever, i tillegg til at jeg kan bidra mer med et slikt arbeid på egen skole. Har lyst til å lage planer som andre kan bruke som hjelp, og være en veileder for andre. Det å slippe å sitte alene med elever som sliter med skolefravær er noe som er viktig. Jeg føler at jeg har funnet mange gode hjelp til hvordan skolen skal jobbe med skolefraværssproblematikken. Det som hadde vært interessant og forsket videre på, er hvorfor skolefraværet har økt, og hvordan man kan stoppe økningen og hvordan snu det til å gå den andre veien.

Litteraturliste

Amundsen, M-L. (2019). Når skolen svikter. *Psykologi i kommunen*. Nr. 6.
<https://psykisk-kommune.no/fagartikkel/nar-skolen-svikter/19.125>

Amundsen, Marie-Lisbet og Geir Møller (2021, 22.01) Hvordan opplever foresatte til elever som strever med skolevegring møtet med skole og hjelpeapparat? Hentet fra www.utdanningsforskning.no/artikler/2021/hvordan-opplever-foresatte-til-elever-som-strever-med-skolevegring-hjelpeapparatet/

Amundsen, Marie-Lisbet, Herrebrøden, Marte, Mjøberg, Anne Grethe, Rosenberg, Charlotte (2021,08.04) Skolens møte med elever som strever med skolevegring. Hentet fra www.utdanningsforskning.no/artikler/2021/skolens-mote-med-elever-som-strever-med-skolevegring/

Andersen, B. J., & Nord, E. (2010) Effekter av program i skolen for å forebygge psykiske plager. *Norsk Epidemiologi*, 20(1), 15-22

Andersen, Gisle (2008), Fra metodeheftet: Forskningsprosessen: et veiledningshefte for elever i videregående skole. Bergen: Holbergerprisen i skolen.

Archer, T., Filmer-Sankey, C., & Fletcher-Campell, F.(red.) (2003). *School phobia and school refusal. Research into causes and remedies* (LGA Research Report 46). Slough, Berkshire: National Foundation for Educational Research.

Baker, M., & Bishop, F.L.(2015). Out of school. Aphenomenological exploration of extended non-attendance. *Educational Psychology in Practice*, 31(4), 354-368

Befring, Edvard (2007). *Forskningsmetode: med etikk og statistikk*. Samlaget.

Brand, C., & O`Conner, L. (2004) School refusal. It takes a team. *Children & Schools*, 26(1), 55-64

Egger, H.L, Costello, J.E., & Angold, A. (2003) School refusal and psychiatric disorders. A community study. *Journal of the America Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42(7), 797-807

Ennet, S.T., & Bauman, K.E. (1994). The contribution of influence and selection to adolescent peer group homogeneity. The case of adolescent cigarette smoking. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 653-663

Frostad, P., & Pijl, S.L. (2007). Does being friendly help in making new friends? The relation between the social position and social skills of pupils with special needs in mainstream education. *European Journal of Special Needs Education*, 22(1), 15-30

Havik, T., Bru, E., & Ertevåg, S.K. (2014) Parental perspectives of the role of school factors in school refusal. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 19(2), 131-153

Havik, T., Bru, E., & Ertevåg, S.K. (2015a). Assessing reasons for school non-attendance. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 59(3), 316-336

Havik, Trude (2018), *Skolefravær. Å forstå og håndtere skolefravær og skolevegring*. Gyldendal akademiske

Havik, Trude og Ingul, Jo Magne,(2022), *Tidlig intervensjon ved skolevegring*, Utdanningsforskning.no 21.01.2022,

Helsedirektoratet, 2021. 5.5 Skole og utdanning.

helsedirektoratet.no/rapporter/sektorrapport-om-folkehelse/oppvekst/skole-og-utdanning

Helsedirektoratet, 2021. Skolevegring.

helsedirektoratet.no/veiledere/prioriteringsveiledere/psykisk-helsevern-for-barn-og-unge/tilstander-for-psykisk-helsevern-for-barn-og-unge/skolevegring/skolevegring-ikke-rett#null-begrunnelse

Helsenorge, 2020, *Autisme,*

www.helsenorge.no/sykdom/utviklingsforstyrrelser/autisme/

Heyne D., Sauter F.M., Van Widenfelt B.M., Vermeiren R., & Westenberg P.M.

(2011). School refusal and anxiety in adolescence. Non-randomized trial of a developmentally, sensitive cognitive behavioral therapy. *Journal of Anxiety Disorders*, 25(7), 870-878

Holden, Børge og Sållman, Jan-Ivar (2010), *Skolenekting: Årsaker, kartlegging og behandling.* Kommuneforlaget.

Holterman, Sonja, 2018, *22 000 skolebarn har bekymringsfullt mye fravær,*

[www.utdanningsnytt.no > barneskole-fravaer-grunnskole > 156000](https://www.utdanningsnytt.no/barneskole-fravaer-grunnskole/156000)

Idsøe, T., Dyregrov, A., & Idsøe, E.C. (2012) Bullying and PTSD symptoms. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40(6), 901-911.

Kearney, C.A. (2008) School absenteeism and school refusal in youth: A contemporary review. *Clinical Psychology Review*, 28, 451-471

Kearney, C.A. (2016). *Managing school absenteeism at multiple tiers. An evidence-based and practical guide for professionals.* New York: Oxford University Press

Kunnskapsdepartementet, Opplæringslova, [https://](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61)

lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61

Låftman, S. B., & Modin, B. (2012). School-performance indicators and subjective health complaints. Are there gender differences? *Sociology of Health & Illness*, 34(4), 608-625.

Manifest mot mobbing, 2009

regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/manifest_2009_ok.pdf

Meld. St. 6 (2019-2020) *Melding til Stortinget. Tett på-tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO.* Tilråding fra Kunnskapsdepartementet 8. november 2019. (Regjering Solberg)

NESH, 2021, Årsmelding 2021 *Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH), Retningslinjer,*

<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>

Pina, A.A., Zerr, A.A., Gonzales, N.A., & Ortiz, C.D. (2009). Psychosocial interventions for school refusal behavior in children and adolescents. *Child Development Perspectives*, 3(1), 345-355

Postholm, May Britt og Jacobsen, Dag Ingvar (2018), *Forskningsmetode for masterstudenter i lærerutdanning,* Cappelen Damm Akademiske, Oslo.

Spiss.no. 2021, *Skole vegring angst*, <https://dysleksivennlig.no/wp-content/uploads/2021/02/Granum.pdf>

Statped.no *Skolefravær og ADHD, Tourettes syndrom og autisme*.
statped.no/temaer/skolefravar-og-nevrouviklingsforstyrrelser/

Statped.no *Digitale ressurser*, statped.no/sok/?q=digitale+ressurser

Sundquist, Jonas, 2020, *De første tegnene på skolevegring*,
[Psykologisk.no/2020/05/de-forste-tegnene-pa-skolevegring/](https://psykologisk.no/2020/05/de-forste-tegnene-pa-skolevegring/)

Thagaard, Tove (2019), *Systematikk og innlevelse*. En innføring i kvalitative metoder. Fagbokforlaget.

Thambirajah, M.S, Granduson, K.J., & De-Hayes, L. (2008) *Understanding school refusal. A handbook for professionals in education, health and sosial care*. London & Philadelphia: Jessica Kingsley.

Utdanningsdirektoratet, 2016, *Lærer-elev-relasjonen og elev-elev-relasjoner*
udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/sosial-laring-gjennom-arbeid-med-fag/Relasjoner-mellom-elever/Larerelev-relasjonen-og-elevelev-relasjoner/

Utdanningsdirektoratet, 2016, *Mobbing og krenkelser*, udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/sosial-laring-gjennom-arbeid-med-fag/Relasjoner-mellom-elever/Mobbing-og-krenkelser/

Utdanningsdirektoratet, 2020, *Hva sier forskning om fravær og nærvær i skolen?*
www.udir.no/laring-og-trivsel/forebygge-fravar-i-grunnskolen/forskning-om-fravar-og-narvar/

Utdanningsforbundet, 2020, Episode 41: *Skolevegring, hva er løsningene?*
www.utdanningsforbundet.no/larerhverdagen/podkasten-larerrommet

